
KOHNSTAMM
INSTITUUT

Alert4you, professionalisering van medewerkers in de kinderopvang

Onderzoek naar de werkzame factoren

ANNEMIEK VEEN

EDITH VAN ECK

m.m.v. JOOST MEIJER & ANNABEL VAESSEN

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Veen, A., Eck, E. van, m.m.v. Meijer, J. & Vaessen, A.

Alert4you, professionalisering van medewerkers in de kinderopvang.

Onderzoek naar de werkzame factoren.

Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

(Rapport 1057, projectnummer 20770)

ISBN 978-94-6321-125-3

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave en verspreiding:

Kohnstamm Instituut

Roetersstraat 31, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam

Tel.: 020-525 1226

www.kohnstamminstituut.nl

Dataverwerking: Elion.nl

© Copyright Kohnstamm Instituut, 2020

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Managementsamenvatting	3
1 Inleiding	7
2 Het project Alert4you	13
2.1 Inleiding	13
2.2 De literatuur over de werking van Alert4you	14
2.3 Werking van Alert4you volgens de betrokkenen	21
2.4 Belemmerende en bevorderende factoren	32
2.5 Samenvattend	34
3 Onderzoeksopzet	39
3.1 Inleiding	39
3.2 Instrumentconstructie	39
4 Vragenlijstonderzoek pedagogisch medewerkers, jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen	47
4.1 Inleiding	47
4.2 Ervaring met en tevredenheid over Alert4you	47
4.3 Groei van de kerncompetenties en bijdrage van Alert4you hieraan	49
4.4 Professionele ontwikkeling van pedagogisch medewerkers	61
4.5 Werkzame elementen in de aanpak van Alert4you	63
4.6 De rol van de context en het beleid	67
4.7 Onverwachte (neven)effecten van het project	69
4.8 De meerwaarde van jeugdhulpverleners in de kinderopvang van de toekomst	70

5	De ouderinterviews	73
5.1	Het ingezette traject	73
5.2	Ervaren partnerschap	75
5.3	Samenwerking tussen instanties	76
5.4	Oordeel over opbrengsten	78
5.5	Overdracht naar vervolg	78
5.6	Samenvattend	79
6	Samenvatting en conclusies	81
6.1	Resultaten deel 1	82
6.2	Resultaten deel 2	84
6.3	Slotconclusie en aanbevelingen	92
	Literatuur	95
	Bijlagen	99
	Bijlage 1: Respons op de vragenlijsten en achtergrond-gegevens van de pm'ers	99
	Bijlage 2: Verantwoording van de verrichte kwantitatieve analyses en presentatie van de resultaten jeugdverpleegkundigen en jeugdhulpdeskundigen	103
	Bijlage 3: Verantwoording van de verrichte kwantitatieve analyses en presentatie van de resultaten	108
	Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut	113

Voorwoord

Dit onderzoek had niet kunnen plaatsvinden zonder de inzet van onze enthousiaste en deskundige collega-onderzoeker Margriet Heim. Zij legde de basis voor dit onderzoek naar de werking van Alert4you. Samen met andere aanvragers en nauw bij de ontwikkeling van het project betrokkenen, Mariëlle Balledux en Germie van den Berg (Nji), Gerdi Meyknecht en Jitty Runia (Het Kinderopvangfonds/PACT voor Kindcentra), Frederike Scheper (MOC 't Kabouterhuis Amsterdam), Antje Dijk en Paulien Oldenburger (Gemeente Amsterdam) en Joke Spruit (Ska Kinderopvang, Amersfoort) heeft Margriet er hard voor geijverd om dit onderzoek mogelijk te maken. Helaas werd vlak na de start van het onderzoek, medio 2018 een ernstige ziekte bij Margriet geconstateerd en overleed zij in het voorjaar van 2019. Mede dankzij de door haar toedoen zorgvuldig uitgewerkte onderzoeksopzet en goede voorbereidingen hebben wij dit onderzoek verder kunnen uitvoeren. Helaas zonder haar inspirerende input. Op deze plaats willen we iedereen bedanken die vanuit verschillende rollen en posities aan dit onderzoek heeft bijgedragen: jeugdhulpverleners, jeugdverpleegkundigen, pedagogisch medewerkers, ouders en beleidsmedewerkers uit de gemeenten Amsterdam, Amersfoort en Hoogeveen. We hopen dat zij tevreden zijn met het resultaat en vooruit kunnen met de uitkomsten.

Annemiek Veen & Edith van Eck

Managementsamenvatting

Beleidscontext

Sinds 2009 functioneren onder de naam Alert4you samenwerkingsprojecten van kinderopvangvoorzieningen met gespecialiseerde jeugdhulporganisaties. Het doel van Alert4you is jonge kinderen die extra begeleiding nodig hebben, vroegtijdig te signaleren en zo te voorkomen dat zij onnodig worden verwezen naar gespecialiseerde jeugdhulpvoorzieningen. Het gaat om een vorm van structurele samenwerking, waarbij experts vanuit jeugdhulp zorgen voor kennisoverdracht naar en coaching op de werkplek van pedagogisch medewerkers (pm'ers) in de kinderopvang. Door de inzet van jeugdhulpexperts ontwikkelen pedagogisch medewerkers werkenderwijs kennis en vaardigheden die nodig zijn om ontwikkelingsproblemen bij jonge kinderen tijdig te signaleren en er adequaat op te reageren.

Onderzoek naar de werking en effectiviteit van Alert4you

In voorliggend onderzoek is nagegaan wat precies de werkzame factoren van de professionalisering met Alert4you zijn en welke elementen er vooral toe doen. Het onderzoek maakt deel uit van het onderzoeksprogramma Kwaliteit Kinderopvang, thema 'Effectieve interventies gericht op de professionalisering van medewerkers in de kinderopvang', van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en ZonMw, de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie. Dit

programma heeft als doel een betere verbinding tot stand te brengen tussen de praktijk van de kinderopvang en de wetenschap en zo tot betere inzichten te komen wat werkt en wat niet en waarom.

Het onderzoek is gericht op het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Welke vormen van samenwerking kent Alert4you, wat zijn de achterliggende veronderstellingen en wat zijn de potentieel werkzame factoren?
- Draagt Alert4you in de ogen van de beroepsbeoefenaren (pedagogisch medewerkers, jeugdzorgmedewerkers en jeugdverpleegkundigen) bij aan groei van competenties en professionalisering van de pedagogisch medewerkers?
- In hoeverre kan de waargenomen groei in competenties en professionalisering toegeschreven worden aan Alert4you?
- Wat zijn de ervaringen van ouders in de samenwerking met pedagogisch medewerkers rond vroegsignalering en begeleiding?

Om in kaart te brengen wat de veronderstellingen zijn die ten grondslag liggen aan Alert4you en wat de potentieel werkzame factoren zijn, is een literatuurstudie verricht en zijn gesprekken gevoerd met sleutelpersonen die vanuit het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) of Het Kinderopvangfonds/PACT voor Kindcentra betrokken zijn of zijn geweest bij de ontwikkeling van Alert4you. Aansluitend daarop zijn groeps gesprekken gehouden met betrokkenen in de drie gemeenten.

Voor het in beeld brengen van de werkzame factoren in hun onderlinge samenhang is de methode van de verklarende evaluatie gebruikt, een methode afkomstig uit beleidsevaluatieonderzoek. De Alert4you-projecten zijn geanalyseerd vanuit de vraag: wat werkt voor wie, in welke context en waardoor? We hebben zo de redeneringen achter de veronderstelde werkzame factoren geëxpliciteerd en deze vervolgens in de praktijk getoetst door

middel van een empirisch onderzoek: een surveyonderzoek onder pedagogisch medewerkers, jeugdzorgprofessionals en interviews met ouders.

Alert4you draagt bij aan professionalisering van de kinderopvang
De manier van professionaliseren in Alert4you blijkt effectief. Pm'ers, jeugdhulpdeskundigen en jeugdverpleegkundigen zien dat sprake is van groei op de vier onderscheiden kerncompetenties waar pm'ers over moeten beschikken: kennis van de kinderlijke ontwikkeling, omgaan met opvallend gedrag, hulp/expertise van buiten inroepen als dat nodig is en omgang met ouders. Maar de bijdrage van Alert4you aan de professionalisering van de pm'ers is in de ogen van de betrokkenen breder: er is bijvoorbeeld ook sprake van een toename van het zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met opvallend gedrag en met de ouders van deze kinderen. Ook weten pm'ers nu beter wanneer ze hulp moeten inschakelen bij kinderen met opvallend gedrag en welke hulp beschikbaar is.

Wat werkt: Professionalisering, maatwerk, interdisciplinaire samenwerking en afstemming

Het onderzoek bevestigt dat de effectiviteit wordt versterkt door de interdisciplinariteit en de gelijkwaardige inbreng van elke betrokkene. Er is sprake van een gelijkwaardige samenwerking waarbij samen doelen worden gesteld. De coaching en ondersteuning door de experts van buiten zorgt ervoor dat pm'ers zich ontwikkelen op kerncompetenties, meer zelfvertrouwen ontwikkelen, betere vragen stellen, beter leren 'kijken' en de verkregen informatie leren interpreteren, meer komen tot zelfreflectie, en attitudes ontwikkelen die nodig zijn om vroegtijdig problemen in de ontwikkeling of het gedrag van jonge kinderen te signaleren en deze kinderen de ondersteuning en begeleiding te bieden die zij nodig hebben.

De maatwerk aanpak (vroeg ingrijpen en kijken naar het kind in zijn verschillende contexten) voorkomt dat kinderen een etiket krijgen. De ondersteuning van ervaren jeugdhulpspecialisten kan de pedagogisch medewerkers helpen om beter in te spelen op het gedrag van het kind, in afstemming met de ouders en thuissituatie. Maatwerk is ook dat ouders een eigen rol krijgen in de aanpak in de thuissituatie. Ouders bevestigen en waarderen het dat ze in een vroeg stadium worden betrokken; ze krijgen meer inzicht in de betekenis van hun eigen rol als ouder, zowel bij het ontstaan van een probleem als bij het oplossen ervan. Waar van toepassing heeft de samenwerking met specialisten in Alert4you bijgedragen aan warme overdracht naar het basisonderwijs.

Verdere ontwikkeling van interdisciplinaire samenwerking

Alert4you is een interessant voorbeeld van interdisciplinaire samenwerking tussen professionals in jeugdhulp en kinderopvang, die bijdraagt aan de kwaliteit van hun begeleiding van kinderen met een ondersteuningsbehoefte. Op lokaal niveau zijn er allerlei initiatieven waarin deze werkwijze en meer algemeen structurele samenwerking tussen kinderopvang en jeugdzorg verder worden ontwikkeld. In toenemende mate worden hier ook het basisonderwijs en opvoed- en ontwikkelondersteuning voor ouders bij betrokken. Ook leerkrachten in het basisonderwijs zouden baat kunnen hebben bij deze manier van professionalisering, in samenwerking met jeugdhulpexperts. We bevelen gemeenten, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden passend onderwijs dan ook van harte aan om deze vorm van samenwerking ook voor het basisonderwijs verder te verkennen.

1 Inleiding

Achtergrond van het onderzoek

In Nederland functioneren sinds 2009 projecten waarin kinderopvangvoorzieningen nauw samenwerken met gespecialiseerde jeugdhulporganisaties onder de naam Alert4you. Het initiatief hiertoe werd genomen door Het Kinderopvangfonds, dat zorgde voor financiering van de landelijke pilots. In 2014 droeg Het Kinderopvangfonds de landelijke coördinatie van Alert4you officieel over aan het Nederlands Jeugdinstituut. Bij deze gelegenheid zijn vier brochures gelanceerd over de eerste opbrengsten (Balledux & Chênevert, 2014; Kaspers, 2014; Meyknecht, 2014; Nota, 2014). Het positieve beeld dat hieruit naar voren kwam was voor het NJi aanleiding om over te gaan tot verdere landelijke verspreiding van Alert4you¹.

Het doel van Alert4you is kinderen die extra begeleiding nodig hebben, vroegtijdig te signaleren en zo te voorkomen dat zij onnodig worden verwezen naar gespecialiseerde jeugdhulpvoorzieningen. Centraal in Alert4you is samenwerking, waarbij experts vanuit de jeugdhulp zorgen voor kennisoverdracht en coaching op de werkplek voor pedagogisch medewerkers

1 Het Kinderopvangfonds benutte de beweging die was ingezet om de aansluiting met de buitenschoolse opvang en, later, met het onderwijs te maken (kinderopvang, onderwijs, jeugdhulp) en legde de basis voor het programma Pedagogisch PACT (later PACT voor Kindcentra).

(pm'ers) in de kinderopvang. De kerngedachte is dat structurele samenwerking tussen pedagogisch medewerkers en jeugdhulpspecialisten kan zorgen voor een betere signalering van opvallend gedrag bij kinderen, waarna adequate begeleiding kan voorkomen dat kinderen onnodig doorstromen naar ambulante of residentiële vormen van gespecialiseerde jeugdhulp. De veronderstelling is dat Alert4you leidt tot professionele pedagogisch medewerkers die beschikken over voldoende kennis en vaardigheden om ontwikkelingsproblemen tijdig te signaleren en er adequaat op te reageren. Deze ontwikkelingsgerichte benadering sluit nauw aan bij de in 2018 in werking getreden wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK).

Alert4you liep vooruit op belangrijke beleidswijzigingen in 2014-2015, zoals de wet Passend onderwijs en de Jeugdwet. Belangrijke principes die aan dit beleid ten grondslag liggen, zijn decentralisatie (hulp thuisnabij), normalisatie (uitgaan van mogelijkheden in plaats van beperkingen, zoveel mogelijk regulier onderwijs en zoveel mogelijk korte en lichte hulp) en afstemming (integrale aanpak onderwijs en jeugdhulp). Deze principes vragen nadrukkelijk aandacht voor preventie en vroegsignalering op plaatsen waar kinderen verblijven en voor adequate begeleiding en ondersteuning van kinderen en ouders binnen diezelfde omgeving en sluiten nauw aan bij de principes achter Alert4you. Sinds de start heeft Alert4you een ontwikkeling doorgemaakt richting samenwerkingstrajecten tussen kinderopvang, onderwijs en zorg, onder andere binnen Integrale Kindcentra. Alert4you is inmiddels wijd over het land verspreid² en is daarmee een interessant

2 Een landelijk team van ambassadeurs van PACT voor Kindcentra ondersteunt deze trajecten, door het organiseren van ontmoetingen tussen professionals en bouwen en verbinden van netwerken. Daarbij werken zij nauw samen met wetenschap, beleidsmakers en praktijken van kinderopvang, onderwijs en jeugdhulp. De ambassadeurs zijn werkzaam in of voor het onderwijs, de kinderopvang en de zorg voor jeugd en besteden een deel van hun tijd aan PACT voor Kindcentra (<https://www.pactvoorkindcentra.nl/de-mensen-van/ambassadeurs>).

voorbeeld van hoe inhoud gegeven kan worden aan professionalisering in de kinderopvang. Ondanks de overtuiging in de praktijk dat de samenwerking binnen Alert4you leidt tot pedagogisch medewerkers die problemen bij kinderen beter kunnen signaleren en hen beter kunnen begeleiden, is er nog weinig bekend over welke elementen precies de professionalisering effectief maken. Voor één van de elementen, coaching op de groep, zijn aanwijzingen dat dit succesvol is (Henrichs et al., 2016). Bij Alert4you betekent coaching dat jeugdhulpexperts pedagogisch medewerkers in de kinderopvang leren hoe zij kinderen kunnen herkennen die extra ondersteuning nodig hebben, hoe zij deze kinderen beter kunnen begeleiden (in de context van de groep) en hoe zij de ouders van deze kinderen actief bij de ondersteuning kunnen betrekken. Behalve door coaching kenmerkt Alert4you zich door permanentie (structureel, niet eenmalig), gezamenlijkheid (samenwerking tussen pedagogisch medewerkers onderling en met jeugdhulpexperts) en reflectie (ten aanzien van kinderen, maar ook: elkaar observeren). De nadruk in de professionalisering ligt op de kennis en vaardigheden die nodig zijn voor snelle, lichte, thuisnabije signalering en hulp indien nodig. Dit past bij het kwaliteitskader kinderopvang, bij het huidige stelsel van de jeugdhulp en bij het stelsel van passend onderwijs. Verondersteld mag worden dat niet alleen kinderen met problemen profiteren van een toegenomen deskundigheid van pedagogisch medewerkers, maar dat Alert4you ook zorgt voor een verbetering van het pedagogische klimaat voor alle kinderen. In dit onderzoek gaan we van de professionalisering met Alert4you na wat precies de werkzame factoren zijn en welke elementen van de professionalisering er vooral toe doen.

Kader: onderzoeksprogramma Kwaliteit Kinderopvang

Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het onderzoeksprogramma Kwaliteit Kinderopvang, thema 'Effectieve interventies gericht op de professionalisering van medewerkers in de kinderopvang', van het ministerie van SZW en ZonMw. Dit onderzoeksprogramma heeft als doel een betere verbinding tot stand te brengen tussen de praktijk van de kinderopvang en de wetenschap en zo tot betere inzichten te komen wat werkt en wat niet en waarom.

Het onderzoek sluit bij dit programma aan omdat Alert4you zich richt op het professionaliseren van pedagogisch medewerkers in het begeleiden van kinderen in de opvang en het communiceren met ouders over vroegsignalering en begeleiding. Bij Alert4you draait het om vroegtijdig signaleren en ondersteunen van kinderen bij wie de emotionele veiligheid in het geding is, de persoonlijke of sociale ontwikkeling wordt bedreigd of die grensoverschrijdend gedrag vertonen. Het betreft kinderen die vanwege stoornissen of beperkingen in gedrag of algemene ontwikkeling extra begeleiding nodig hebben. Deze doelstelling sluit nauw aan bij de kwaliteitscriteria voor pedagogische kwaliteit in de kinderopvang: veilige basis, stimuleren van persoonlijke en sociale competentie en overdragen van normen en waarden (Rixsen-Walraven, 2004).

Betrokkenen bij het onderzoek

Bij dit onderzoek zijn verschillende partijen betrokken: naast het Kohnstamm Instituut (als hoofduitvoerder) zijn dat het Nederlands Jeugdinstituut (Nji), de gemeente Amsterdam (afdeling Onderwijs, Jeugd en Zorg), Medisch Orthopedagogisch Centrum (MOC) 't Kabouterhuis, Amsterdam en Ska Kinderopvang, Amersfoort. Dit onderzoek is uitgevoerd in drie gemeenten. Naast Amsterdam en Amersfoort, die bij de onderzoeksaanvraag betrokken waren, is na toekenning van het

onderzoek de gemeente Hoogeveen benaderd, en bereid gevonden om mee te doen.

Het onderzoek

Aan de hand van deze drie gemeenten, Amsterdam, Amersfoort en Hoogeveen, brengen we in kaart op welke manier de samenwerking binnen Alert4you wordt vormgegeven, wat de werkzame factoren zijn en of beoogde effecten in de ogen van betrokkenen daadwerkelijk bereikt worden. De methode die we gebruiken om de werkzame factoren in hun onderlinge samenhang in kaart te brengen, is de methode van de verklarende evaluatie die afkomstig is uit beleidsevaluatieonderzoek (Pater, Slighte & Van Eck, 2012). De Alert4you-projecten worden beschreven waarbij we ons richten op de vraag: wat werkt voor wie, in welke context en waardoor? We brengen daarbij de redeneringen achter de veronderstelde werkzame factoren in beeld en toetsen deze vervolgens in de praktijk, door middel van een empirisch onderzoek onder pedagogisch medewerkers, jeugdzorgprofessionals en ouders.

Het onderzoek is gericht op het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke vormen van samenwerking kent Alert4you, wat zijn de achterliggende veronderstellingen en wat zijn de potentieel werkzame factoren?
2. Draagt Alert4you in de ogen van de beroepsbeoefenaren (pedagogisch medewerkers, jeugdzorgmedewerkers en jeugdverpleegkundigen) bij aan groei van competenties en professionalisering van pedagogisch medewerkers in de kinderopvang?
3. In hoeverre kan de waargenomen groei in competenties en professionalisering toegeschreven worden aan Alert4you?

4. Wat zijn de ervaringen van ouders in de samenwerking met pedagogisch medewerkers rond vroegsignalering en begeleiding?

Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 beschrijven we het project Alert4you en wat er vanuit de literatuur bekend is over de werkzaamheid van de verschillende elementen van de aanpak. Ook bespreken we resultaten uit de interviewronde onder experts en betrokkenen uit de drie gemeenten. De literatuur en de bevraging van de betrokkenen levert de basis voor de instrumentconstructie voor het empirisch deel van het onderzoek.

In hoofdstuk 3 bespreken we de onderzoeksopzet uitgebreider.

In hoofdstuk 4 presenteren we de resultaten uit de survey onder pedagogisch medewerkers en jeugdzorgprofessionals en in hoofdstuk 5 de resultaten uit de interviews met de ouders.

In hoofdstuk 6 vatten we de bevindingen samen, trekken we conclusies en worden enkele aanbevelingen gedaan. Omwille van de leesbaarheid hebben we de cijfermatige gegevens in hoofdstuk 3 en 4 zoveel mogelijk beperkt; voor een gedetailleerder overzicht van de resultaten verwijzen we naar de bijlagen 1, 2 en 3 waarin respectievelijk gegevens over de respondenten, over de data van de jeugdhulpspecialisten en van de pedagogisch medewerkers worden gepresenteerd.

2 Het project Alert4you

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we kenmerken van Alert4you, wat er bekend is over de werkzaamheid en wat de achterliggende veronderstellingen zijn over de werkzaamheid. Centraal staat de eerste onderzoeksvraag:

Welke vormen van samenwerking kent Alert4you, wat zijn de achterliggende veronderstellingen en wat zijn de potentieel werkzame factoren?

Ter beantwoording van deze vraag is literatuur bestudeerd over Alert4you en zijn gesprekken gevoerd met sleutelpersonen die vanuit het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) of Het Kinderopvangfonds/PACT voor kindcentra betrokken zijn (geweest) bij de ontwikkeling van Alert4you. Daarna zijn groeps gesprekken gehouden met betrokkenen in de drie gemeenten, Hoogeveen, Amsterdam en Amersfoort. Per gemeente zijn verschillende gespreksrondes georganiseerd waarin informatie aan geïnterviewden werd teruggekoppeld, met als bedoeling om een zo scherp mogelijk beeld te krijgen van de werkzame factoren en mechanismen en de deelinterventies binnen de aanpak. Bij deze gesprekken waren managers en coördinatoren uit de kinderopvangvoorzieningen en de

jeugdhulpverlening en verantwoordelijke beleidsambtenaren van de betreffende gemeenten betrokken. De samenstelling van de groep verschilde per gemeente, soms waren ook uitvoerend pedagogisch medewerkers en jeugdhulpverleners³ aanwezig en in Hoogeveen ook jeugdverpleegkundigen, vanwege de betrokkenheid van jeugdgezondheidszorg (GGD) bij het project.

2.2 De literatuur over de werking van Alert4you

Het Nji heeft in enkele monitoronderzoeken naar Alert4you in kaart gebracht op welke manieren de samenwerking in de praktijk gestalte heeft gekregen en wat de ervaringen van betrokkenen zijn (Balledux, De Lange, Chênevert & Kwok, 2010; Chênevert & Balledux, 2011). Deze onderzoeken geven een overzicht van wat in de advisering en coaching van Alert4you als succesvol beleefd wordt voor vroegsignalering, extra ondersteuning voor kinderen die dat nodig hebben en samenwerken met de ouders van deze kinderen. Uit het verrichte onderzoek kwamen aanwijzingen naar voren dat deze vorm van samenwerking leidt tot betere kansen voor kinderen, een toename van de pedagogische kwaliteit in de groepen, een afname van de instroom in tweedelijnsvoorzieningen en uiteindelijk minder kosten (Balledux & Chênevert, 2014; Nota, 2014; Doornenbal et al., 2017).

In 2011 is een kleinschalig effectonderzoek uitgevoerd naar de mate waarin pedagogisch medewerkers zich gesteund voelden door de Alert4you-aanpak, de verbetering bij de kinderen en de ervaringen van ouders (Fukkink & Trienekens, 2011).

Dit onderzoek leidde niet tot eenduidige uitkomsten en biedt nog weinig kennis over de ervaren werkzame factoren in de samenwerking en de rol van de verschillende professionals.

³ Ook andere benamingen worden gebruikt, zoals orthopedagogisch medewerker, jeugdzorgwerker, ambulante hulpverlener specialistische begeleiding. Wij gebruiken in dit rapport de aanduiding jeugdhulpverlener, ter onderscheiding van de jeugdverpleegkundige (GGD).

De algemene gedachte die ten grondslag ligt aan Alert4you, is dat pedagogisch medewerkers in de kinderopvang die in staat zijn ontwikkelingsproblemen bij kinderen vroegtijdig te signaleren en deze kinderen adequaat te begeleiden, kunnen voorkomen dat problemen van kinderen verergeren en zwaardere hulp nodig is. Deze gedachte stoelt op een aantal aannames die we hieronder toelichten.

Aanname 1: Coaching door jeugdhulpspecialisten leidt tot competentere pedagogisch medewerkers

Coaching en ondersteuning van pedagogisch medewerkers door jeugdhulpspecialisten kan ervoor zorgen dat de beroepsbeoefenaren in de kinderopvang de competenties en attitudes ontwikkelen die nodig zijn om vroegtijdig problemen in de ontwikkeling of het gedrag van jonge kinderen te signaleren, daarover in gesprek te gaan met de ouders en deze kinderen de ondersteuning en begeleiding te bieden die zij nodig hebben. De samenwerking tussen kinderopvang en gespecialiseerde jeugdhulp kent in de praktijk verschillende varianten, van advisering en/of coaching op verzoek tot structurele coaching op de groep met een vaste frequentie. De coaching kan bestaan uit observaties, het beantwoorden van vragen van pedagogisch medewerkers en het bespreken van casussen en videobeelden. De inhoud van de coaching en advisering richt zich op het herkennen van opvallend gedrag, het bespreekbaar maken van dit gedrag in het contact met de ouders en het bieden van op het kind afgestemde begeleiding.

Over het algemeen vindt de coaching van pedagogisch medewerkers plaats op de werkplek zelf waarbij de jeugdhulpspecialist de medewerker adviseert en feedback geeft over de toepassing van de adviezen in de praktijk. *Coaching on the job* is een vorm van werkpleklernen die onderscheiden wordt van andere vormen van leren in arbeidssituaties, zoals (individuele of collectieve) training buiten de organisatie. Onderzoek naar de

effectiviteit van verschillende vormen van leren in arbeidssituaties in het onderwijs toont overigens (nog) niet overtuigend aan dat vernieuwende vormen van professionalisering, zoals coaching op de werkplek, beter zouden werken dan traditionelere vormen van leren, zoals externe opleidingen of cursussen (Van Veen, Zwart & Meirink, 2010). Er zijn wel enige aanwijzingen dat coaching op de werkvloer de werktevredenheid vergroot en leidt tot verbetering van vaardigheden bij de professional. Of dat ook geldt voor de effecten van coaching in de praktijk van het werken met jonge kinderen is echter nog onbekend, omdat hiernaar in Nederland nog nauwelijks onderzoek is gedaan (Rietveld, Rooijen – Mutsaers & Ince, 2014). Uit onderzoek in andere sectoren komt naar voren dat de waardering voor de kwaliteit van en de relatie met de coach een belangrijke factor is voor succesvolle coaching. Verder is er enig zicht op relevante kenmerken van coachingsactiviteiten die aanwijzingen opleveren voor wat werkt en wat niet. Zo blijken ‘het vragen van feedback’ of ‘reflectie op het eigen handelen’ belangrijke onderscheidende kenmerken. Ook Runhaar et al. (2011) gaan hier uitgebreid op in. Internationaal gezien wordt veel verwacht van coaching met systematische feedback en reflectie op de (geobserveerde) praktijk in kinderopvangvoorzieningen (CoRe Report, 2011; Zaslów et al., 2010). Op basis van een literatuurstudie naar de professionele ontwikkeling in voorschoolse voorzieningen wijzen Henrichs, Slot & Leseman (2016) op drie kernelementen die bijdragen aan de effectiviteit van professionaliseringstrajecten: permanentie, gezamenlijkheid en reflectie, zie ook Jensen & Iannone (2018). Belangrijk voor de effectiviteit van professionalisering is, dat er een koppeling plaatsvindt tussen de theoretische kennis en het dagelijks handelen, en dat het niet alleen gaat om het vergroten van kennis, maar ook om het inoefenen van de nieuwe kennis en vaardigheden, en regelmatige reflectie en monitoring. Dat zorgt uiteindelijk voor actief leren en duurzame professionalisering.

Voor het onderzoek is van belang te analyseren welke vormen van coaching te onderscheiden zijn en of die verschillen in (ervaren) werkzaamheid en randvoorwaarden.

Aanname 2: Competente pedagogisch medewerkers kunnen goed observeren, beginnende problemen tijdig signaleren en hebben een goed contact met ouders

In opdracht van ZonMw verrichtten Barnhoorn et al. (2013) een verkenning van de kennis(hiaten) over 'wat werkt' in de jeugdsector. Opvallend resultaat was het gebrek aan kennis bij de professionals over factoren die preventief werken. Ook bleek uit deze studie dat psychosociale problemen bij jonge kinderen lang niet altijd herkend worden binnen de jeugdgezondheidszorg. Niet onderzocht is in hoeverre dergelijke problemen wél herkend worden door pedagogisch medewerkers in de kinderopvang. Het observeren van jonge kinderen is onder invloed van het onderwijsachterstandenbeleid en de grootschalige invoering van programma's voor voor- en vroegschoolse educatie (vve) voor veel pedagogisch medewerkers in voorschoolse voorzieningen een vast onderdeel van het werk geworden (Veen, Van Daalen & Blok, 2014; Leseman & Slot, 2013). Hoewel het observeren en registreren van de ontwikkeling en het op basis hiervan formuleren van een aanpak een vast onderdeel is van vve, betekent dit niet dat alle pedagogisch medewerkers vaardig genoeg zijn om dat als vanzelf te doen met de vereiste kwaliteit (Driessen et al. 2015). Een aantal jaren geleden is dan ook een ontwikkeling in gang gezet om naast de mbo-opgeleide medewerkers een hbo-opgeleide beroepskracht toe te voegen aan de groepen om medewerkers op locatie te ondersteunen bij het pedagogisch handelen, en het opbrengstgericht werken te stimuleren (Veen et al., 2013; Oberon, 2013). Opbrengstgericht werken houdt in dat de leerkracht of pedagogisch medewerker de ontwikkeling van de kinderen goed volgt en vastlegt en regelmatig nagaat of de gestelde doelen ook worden gehaald. Het gaat om planmatig werken aan het behalen

van gewenste resultaten (Ledoux et al., 2009). De in het kader van Alert4you geboden begeleiding en coaching voor de pedagogisch medewerkers past in deze ontwikkeling.

In Alert4you worden pedagogisch medewerkers door de jeugdhulpspecialisten gesteund bij het onderhouden van goed contact en goede gespreksvoering met ouders. Over de ondersteuning aan gezinnen bij kleine opvoedingsproblemen of in niet-klinische settings zoals de kinderopvang is nog weinig bekend (Barnhoorn et al., 2013). Onderzoek naar de ondersteuning die beroepskrachten ouders bieden (Davis & Meltzer in Barnhoorn et al., 2013), laat zien dat de effectiviteit vooral samenhangt met een gelijkwaardige samenwerking waarbij samen doelen worden gesteld en de professional nauw aansluit bij wat de ouders nodig hebben. Van belang voor de werkzaamheid lijkt verder dat de ouder ervaart dat de professional zich bescheiden en empathisch opstelt. Er moet sprake zijn van gevoeld partnerschap. Uit onderzoek naar de relatie tussen ouders en pm'ers blijkt dat zowel pm'ers als ouders samenwerking belangrijk vinden voor de ontwikkeling van de kinderen (Verhoef, 2017).

In dit verband wijzen we verder op het belang van randvoorwaarden, bijvoorbeeld voldoende tijd voor coaching en onderling overleg. Uit onderzoek is bekend dat het beperkt aantal taakuren dat pedagogisch medewerkers beschikbaar hebben voor werkontwikkeling, overleg en scholing belemmerend kan werken voor hun professionele ontwikkeling. Bevorderlijk is als op gemeentelijk niveau een ondersteunende overlegstructuur bestaat waarin de betrokken organisaties (kinderopvang, onderwijs, jeugdwelzijn, consultatiebureaus) participeren (Veen et al., 2013, 2014). Bij grote organisaties blijkt meer ruimte voor professionalisering te zijn dan bij kleine (Leseman & Slot, 2013).

Aanname 3: Vroegsignalering en een goed contact met ouders vergemakkelijkt passende begeleiding in afstemming met ouders

Pedagogisch medewerkers die voldoende kennis hebben over de ontwikkeling van het kind, kunnen beter signaleren wanneer een kind zich anders gedraagt dan past bij zijn leeftijd. Bovendien kan kennis over opvallend gedrag en coaching door ervaren jeugdhulpspecialisten de pedagogisch medewerkers helpen om beter in te spelen op dit gedrag en het kind het steuntje in de rug te geven dat het nodig heeft, in afstemming met ouders en thuissituatie. Ook het inpassen van op het individuele kind afgestemde werkwijzen in het werken met de hele groep en (daarmee samenhangend) het vermogen tot planmatig werken zijn belangrijk. Het gaat hier om complexe vaardigheden. Uit onderwijsonderzoek is bekend dat ook relatief veel leerkrachten, die hoger geschoold zijn dan pedagogisch medewerkers, hierin nog tekortschieten (Inspectie van het onderwijs; 2014, 2013; Ledoux et al., 2009; Smeets et al., 2013). Voor dit onderzoek is het daarom relevant om na te gaan welk type competenties in de coaching van pedagogisch medewerkers aan bod komt en bij welke competenties men vooruitgang weet te boeken.

Aanname 4: Passende begeleiding in afstemming met ouders zorgt ervoor dat meer kinderen in de reguliere kinderopvang kunnen blijven

Een belangrijke doelstelling van vroegsignalering en vroegtijdige interventies is het tijdig bieden van de hulp die een kind nodig heeft en het voorkomen dat kinderen thuis komen te zitten of onnodig worden verwezen naar de gespecialiseerde jeugdhulp. Maar het is ook denkbaar dat pm'ers die beter toegerust zijn om vroegtijdig problemen te signaleren, daardoor juist eerder denken dat er wat aan de hand is of dat gespecialiseerde hulp nodig is. Het onderzoek richt zich op het achterhalen van dergelijke processen en mechanismen en op de werkzame factoren van de professionalisering van de pedagogisch medewerkers. We hebben

geen kwantitatieve gegevens verzameld over de verwijzing van jonge kinderen naar gespecialiseerde jeugdhulpvoorzieningen; dat valt buiten de scope van dit onderzoek.

Uit de literatuur over Alert4you leiden we af dat Alert4you gericht is op het versterken van vier kerncompetenties van pm'ers:

Kennis van kinderlijke ontwikkeling: hierbij gaat het om de basiskennis en –vaardigheden die een pm'er nodig heeft om jonge kinderen te kunnen ondersteunen in hun ontwikkeling, zoals kennis van ontwikkeling van het jonge kind, observeren en registreren van de ontwikkeling en pedagogisch handelen op groepsniveau.

Omgaan met opvallend gedrag: hierbij gaat het om kennis en vaardigheden die nodig zijn om kinderen met problemen op te kunnen vangen. Hierbij kan worden gedacht aan opvallend gedrag kennen en herkennen, weten welke aanpak nodig is voor een kind en de aanpak kunnen toepassen.

Hulp vragen: hierbij gaat het om inzicht in eigen grenzen en mogelijkheden, en om informatie over elders aanwezige expertise. Hierbij kan gedacht worden aan: weten wanneer ik hulp 'van buiten' (bijvoorbeeld een jeugdhulpverlener) nodig heb en inzicht in het benodigde ondersteuningsaanbod.

Omgaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag: hierbij gaat het om de vaardigheid in het omgaan met en goed kunnen begeleiden van ouders van kinderen met opvallend gedrag of een problematische ontwikkeling. Aspecten van deze competentie zijn: kennis van 'wat ouders beweegt' cq. van gezinsachtergronden van kinderen en wat er speelt in het gezin, ouders 'meenemen' en betrekken bij problemen met hun kind en ouders ondersteunen bij het vormgeven en uitvoeren van een gezamenlijke aanpak van hun

kind.

2.3 Werking van Alert4you volgens de betrokkenen

Voor de groepsgesprekken was een interviewleidraad ontwikkeld, met de volgende vragen:

- Waarvoor biedt de interventie een oplossing? Wat wil men bereiken met Alert4you, wat is het einddoel? Waaraan moet te zien zijn of de aanpak effect heeft? Wat zijn de criteria voor succes?
- Welke aanpak is daarvoor nodig?
- Waarom zouden deze activiteiten gaan werken voor deze kinderen, voor de ouders, voor de pm'ers?
- Zijn er voorwaarden, gebeurtenissen of omstandigheden die het succes van het project in de weg staan?
- Wat zijn voorwaarden voor succes?
- Zijn er andere beleidsmaatregelen die het bereiken van resultaat van dit project in de weg zitten, of juist versterken?
- Zijn er neveneffecten of –gevolgen (gewenst of ongewenst) van de interventie?

Het belangrijkste doel van de interviews was kenmerken van de aanpak beschrijven, nagaan waarom de interventie op deze manier is ingericht en vormgegeven, en waarom men denkt dat deze werkt. Het is de bedoeling om in het empirisch deel van dit onderzoek met behulp van een survey onder pm'ers en jeugdhulpverleners na te gaan of die werkzaamheid in de praktijk van Alert4you zichtbaar wordt. Om de achterliggende praktijktheorie scherp te krijgen zijn per gemeente verschillende gespreksrondes gehouden, waarbij bevindingen werden voorgelegd en bijgesteld. In de nu volgende paragrafen presenteren we per gemeente de besproken interventies en de veronderstelde gevolgen en opbrengsten daarvan in 'causale ketens'. We beginnen met een gedetailleerde bespreking van de

analyse van de aanpak in Hoogeveen. Vervolgens bespreken we wat globaler de aanpakken in Amersfoort en Amsterdam: wat zijn de overeenkomsten en verschillen met de werkwijze in Hoogeveen en hoe worden die onderbouwd? De informatie over belemmerende en bevorderende factoren bij de uitvoering en gewenste of ongewenste neveneffecten bespreken we overkoepelend, aan het einde van dit hoofdstuk.

2.3.1 ‘Samen Vroeg Erbij’ in Hoogeveen

Betrokken partijen

In Hoogeveen wordt het project uitgevoerd onder de naam ‘Samen Vroeg Erbij’. Er zijn drie partijen bij de aanpak betrokken: de kinderopvang (waarvan ‘Spelerwijs’ de grootste is), jeugdhulpverleningsorganisatie Yorneo en de jeugdgezondheidszorg (GGD) (jeugdverpleegkundigen).

Doel

Op het niveau van het kind is het doel: vroegtijdig signaleren zodat daar waar nodig tijdig de juiste hulp kan worden geboden en voorkomen wordt dat het kind later zwaardere zorg nodig zal hebben.

Op het niveau van de pm’ers is het doel om hun competenties te versterken, als het gaat om ondersteuning van individuele kinderen, groepsinteracties met de kinderen en tussen de kinderen onderling, en de omgang met ouders. Verondersteld wordt dat zo het pedagogisch klimaat in de groep wordt versterkt.

Het beoogde doel ten aanzien van de ouders is, om hen beter toe te rusten in de omgang met hun kind.

Doelgroepen

De doelgroepen van het project zijn peutergroepen met kinderen met een risico op probleemgedrag in de kinderopvang, pm’ers, kinderen en ouders.

Werkwijze

De interventie bestaat uit de volgende onderdelen:

- * Twee keer per jaar een preventief groepsbezoek aan de peuterleergroep door een jeugdhulpverlener, zo nodig vaker.
- * Gerichte observatie op afroep van de pm'er door de jeugdhulpmedewerker op basis van een gerichte vraag over een individueel kind of over de groep.
- * Twee keer per jaar een inloopspreekuur van een jeugdverpleegkundige op de kinderopvanglocatie, waar ouders en pedagogisch medewerkers terecht kunnen met vragen of zorgen over een kind. Jeugdgezondheidszorg maakt onderdeel uit van het reguliere aanbod in de wijk en verzorgt ook opvoedcursussen voor ouders of gaat zo nodig op huisbezoek. De jeugdverpleegkundige heeft een verbindende rol en draagt zorg voor afstemming tussen de partijen.

Concrete interventies en werking

Uit de gesprekken zijn vier ijkpunten naar voren gekomen waarop zich concrete interventies voordoen. We hebben deze samengevat onder de volgende noemers: 'professionalisering', 'maatwerk bieden', 'samenwerken' en 'afstemming/uniforme aanpak'. We bespreken per ijkpunt de concrete interventies.

Professionalisering

Het accent ligt op professionalisering in brede zin; professionalisering van alle betrokkenen op alle niveaus: de pm'ers, de jeugdhulpdeskundigen en jeugdverpleegkundigen, de ouders en de betrokken organisaties.

De interventie bestaat uit de volgende deelinterventies:

Preventief groepsbezoek van een jeugdhulpdeskundige aan de peutergroep;

Gerichte observatie door een jeugdhulpdeskundige op verzoek van een pedagogisch medewerker;

Inloopspreekuur door jeugdverpleegkundigen voor ouders en pedagogisch medewerkers;
Cyclische aanpak.

Veronderstelde werkzame mechanismen:
Hierbij gaat het om de veronderstelde werking van de verschillende onderdelen van de interventie.

Preventief groepsbezoek; twee keer per jaar.

De jeugdhulpdeskundige bezoekt de groep en kijkt op basis van een live-observatie of een video-opname wat in de betreffende peutergroep al goed werkt en wat juist niet en of Samen Vroeg Erbij kan ondersteunen. De jeugdhulpdeskundige heeft een coachende rol, die bestaat uit het geven van feedback op basis van de observatie en het stellen van vragen die leiden tot reflectie. De bedoeling is de pm'er zicht te laten krijgen op het eigen gedrag en het handelen effectiever te maken. Het aangrijpingspunt is bevestigen van wat goed gaat en erkenning geven. Hierdoor groeit het zelfvertrouwen van de pm'er. Uiteindelijk moet dit leiden tot een betere kwaliteit van het pedagogisch handelen en een beter aanbod voor de groep of het individuele kind in kwestie. Vaak komen uit de observaties tips en adviezen voort die betrekking hebben op de groepsdynamica en het pedagogisch handelen van de pm'ers, bijvoorbeeld een tip als: wijzig het dagprogramma zodanig dat kinderen hun energie kwijt kunnen voordat ze aan een opdrachtje beginnen. Probeer of het werkt als jullie de dag beginnen met buitenspelen. Of: de groep is lawaaiig, met name overprikkelde kinderen hebben daar last van. Een tip is: probeer eens uit wat het effect is van een kleed in de ruimte om het lawaai te dempen.

De jeugdhulpdeskundigen krijgen een specifieke training en werkbegeleiding vanuit hun eigen organisatie en maken gebruik van een handboek en kijkkader voor de observaties.

Gerichte observatie op verzoek van een pedagogisch medewerker. De aanleiding voor deze observatie is een gerichte vraag van een pm'er over het gedrag van of de interactie met een individueel kind of over de groep.

Wanneer de observatie een individueel kind betreft, is er altijd vooraf contact met de jeugdverpleegkundige en is toestemming van de ouders nodig. Bij het gesprek dat volgt op de observatie, zijn de ouders, de pm'er, de jeugdverpleegkundige en jeugdhulpmedewerker aanwezig. Ouders zijn onderdeel van dit traject. Ze worden in een vroeg stadium betrokken, geïnformeerd en gehoord. Dit moet ertoe leiden dat ze een actieve bijdrage (kunnen) leveren aan de aanpak. Het uiteindelijke doel is verder dat de aanpak in de opvang en de aanpak thuis goed op elkaar zijn afgestemd.

Inloopsprekuren door jeugdverpleegkundigen, twee keer per jaar op de kinderopvanglocaties. Deze voorziening moet bevorderen dat:

- * ouders worden geprikkeld en uitgenodigd om ondersteuning te vragen. De aanpak die hieruit voortvloeit, is uiteraard afhankelijk van de vraag en de zwaarte van de problematiek. De bedoeling is dat de ouder, ondersteund door de jeugdverpleegkundige en zo nodig andere professionals, zelf een actieve bijdrage levert in de aanpak, met als beoogd resultaat een beter afgestemd aanbod thuis.
- * pm'ers vragen over de groep, of over een individueel kind voorleggen. Dit laatste met toestemming van de ouders. Dit kan leiden tot tips en adviezen aan de pm'ers, of tot een observatie door de jeugdhulpmedewerker van het kind op de peutergroep.

Cyclische aanpak

Kenmerkend is de *cyclische aanpak* van plannen, uitvoeren en evalueren van de gehanteerde aanpak. Reflectie op het eigen handelen is hierin een centraal element. Zo ontstaat een lerende

cultuur, die moet leiden tot betere kwaliteit van het pedagogisch handelen en uiteindelijk een beter aanbod in de peutergroepen. Op het niveau van de kinderopvangorganisaties worden ervaringen vastgelegd in pedagogisch beleid. Dit moet de pedagogische kwaliteit op het niveau van de groepen en de instelling als geheel bevorderen.

Maatwerk bieden

Het accent ligt op het individuele kind.

Deelinterventies zijn:

*In een vroeg stadium observeren en vraagstelling in kaart brengen;
Jeugdverpleegkundige onderhoudt contact met ouder;
Jeugdhulpdeskundige 'op afroep' voor pm'er.*

Veronderstelde werkzame mechanismen:

*In een vroeg stadium observeren en vraagstelling in kaart brengen
Alle betrokkenen (pm'ers, ouders, jeugdhulpdeskundigen,
jeugdverpleegkundigen) worden vanuit hun eigen expertise
betrokken en zijn geïnformeerd. Dit zorgt ervoor dat het kind zo
vroeg mogelijk in een gericht en onderbouwd traject terecht komt.*

Jeugdverpleegkundige onderhoudt contact met ouder

Jeugdverpleegkundige en ouder hebben al in een vroeg stadium contact met elkaar. De ouder is vroegtijdig geïnformeerd en betrokken. Hiermee wordt beoogd dat de ouder een eigen rol vervult in de gezamenlijke aanpak.

Jeugdhulpdeskundige 'op afroep' voor pm'er

De jeugdhulpdeskundige adviseert, geeft tips en suggesties aan de pm'er over het vraagstuk (cq. omgang met het individuele kind). Hierdoor begrijpt de pm'er het gedrag van het kind, ontdekt wat een passende aanpak is en gaat op zoek naar wat goed werkt in haar aanpak. Dit leidt uiteindelijk tot een passende aanpak.

Als hier aanleiding toe is, volgt uit het inschakelen van de jeugdhulpdeskundige dat (naast een passende aanpak in de groep) een ander traject in gang wordt gezet, bijvoorbeeld om de diagnostiek helder te krijgen. Overigens kan en zal de jeugdhulpverlener dit traject niet zelf in gang zetten. De jeugdverpleegkundige is daarom altijd betrokken bij een observatie op afroep. Zij kan, samen met de ouders en wanneer dit wenselijk is, een verwijzing in gang zetten. Het resultaat is een passend traject voor het kind en eventueel een hulptraject voor de ouder.

Jeugdhulpdeskundige komt twee keer per jaar standaard op de groep
De jeugdhulpdeskundige kent de werkwijze van de pm'ers en de locaties. Dit leidt tot een gepast advies of een gepaste aanpak.

Samenwerking

Hierbij gaat het om uitwisseling van expertise en waardering van elkaars rol en expertise.

Deelinterventies zijn:

Samenwerking tussen pm'ers, jeugdhulpdeskundige, jeugdverpleegkundige en ouders;

Samenwerking tussen pm'ers, jeugdhulpdeskundige en jeugdverpleegkundige;

Jeugdhulpdeskundige komt twee keer per jaar standaard op de groep

Basisschool en kinderopvang onderhouden contact;

Jeugdverpleegkundige heeft contact met kinderopvang én basisschool.

Veronderstelde werkzame mechanismen:

Samenwerking tussen pm'ers, jeugdhulpdeskundige, jeugdverpleegkundige en ouders

De verschillende betrokkenen brengen kennis en expertise in op verschillende terreinen: pedagogische vaardigheden en kennis (van kind en ouders) van de pm'er; orthopedagogische expertise van de jeugdhulpdeskundige; medische deskundigheid van de

jeugdverpleegkundige en kennis over het eigen kind van de ouder. Bij de ontwikkeling van een aanpak worden verschillende deskundigheden en visies betrokken. Dit moet resulteren in een onderbouwde en breed gedragen aanpak. Het kind krijgt in meerdere situaties (thuis, op de groep) afgestemde hulp en steun.

Samenwerking tussen pm'ers, jeugdhulpdeskundige en jeugdverpleegkundige

De professionals kennen elkaar goed, korte lijntjes. Ze hebben een goed beeld van en waardering voor elkaars expertise. Ieders inbreng wordt meegenomen bij de ontwikkeling van een aanpak. Dit resulteert in draagvlak voor een gezamenlijke aanpak.

Jeugdhulpdeskundige komt twee keer per jaar standaard op de groep

De jeugdhulpdeskundige komt twee keer per jaar op de groep. Daardoor is de afstand tussen kinderopvang en jeugdhulp klein en zijn de lijntjes kort. Op vaste momenten is er de mogelijkheid om ondersteuning te vragen. Dit resulteert in een snellere oplossing voor het probleem.

Basisschool en kinderopvang onderhouden contact

Er is aandacht voor warme overdracht en een doorgaande lijn naar de basisschool. Hierdoor krijgt het kind in de basisschool de juiste aanpak (ononderbroken lijn). Dit resulteert in een aanpak in de kleutergroep die is afgestemd op de aanpak in de kinderopvang.

Jeugdverpleegkundige heeft contact met kinderopvang én basisschool

De jeugdverpleegkundige draagt bij aan de doorgaande lijn en doordat ze (op afstand) betrokken blijft, en ook de basisschool passend kan adviseren en ondersteunen. Dit zorgt voor afstemming en continuïteit in aanpak.

Afstemming/uniforme aanpak

Hier gaat het om 'alle neuzen onderbouwd dezelfde kant op'.

Deelinterventies:

Pm'er, jeugdhulpdeskundige, jeugdverpleegkundige en ouders ontwikkelen een gezamenlijke aanpak; Gehanteerde aanpak van het kind is gedocumenteerd; Cyclische aanpak.

Veronderstelde werkzame mechanismen:

Pm'er, jeugdhulpdeskundige, jeugdverpleegkundige en ouders ontwikkelen een gezamenlijke aanpak

Door deze samenwerking ontstaat draagvlak. Dit resulteert erin dat ouders en pm'ers op dezelfde manier met het kind omgaan.

Gehanteerde aanpak van het kind is gedocumenteerd

De documentatie is de basis voor een warme overdracht naar het basisonderwijs. Dit draagt bij aan een aanpak in de kleutergroep die is afgestemd op de aanpak in de kinderopvang.

Cyclische aanpak

Kenmerkend is de *cyclische aanpak* van plannen, uitvoeren en evalueren van de gehanteerde aanpak. Ervaringen worden vastgelegd in pedagogisch beleid. Dat faciliteert overdraagbaarheid naar de basisschool. Dit draagt er aan bij dat de aanpak in de kleutergroep wordt afgestemd op de aanpak in de kinderopvang.

De cyclische aanpak wordt ook gehanteerd in de samenwerking op gemeentelijk niveau. Een vertegenwoordig van de verschillende partijen (kinderopvang, jeugdhulp, gezondheidszorg) komt twee keer per jaar samen, soms in aanwezigheid van de gemeente, om de aanpak te evalueren: 'Met elkaar evalueren en checken: werken we nog volgens de afspraken die we samen hebben gemaakt? Zijn er nog ontwikkelingen in de gemeente die relevant zijn voor onze samenwerking? Wat signaleren we? Zijn aanpassingen in de werkwijze gewenst? Deze aanpak draagt bij aan op elkaar afgestemde werkwijzen.

2.3.2 Alert4you in Amersfoort

Alert4you bestaat in Amersfoort uit de volgende onderdelen:

- * Groepsbezoek door de jeugdhulpverlener op afroep met het oog op observatie van een individueel kind.
- * Groepsbezoek door de jeugdhulpverlener op afroep met het oog op de observatie van groepsprocessen. Bij de aanpak zijn twee partijen betrokken: kinderopvangorganisaties (waarvan de grootste Ska kinderopvang) en de jeugdhulpverleningsorganisatie Youké. Jeugdgezondheidszorg is in Amersfoort geen integraal onderdeel van het project.

De kern van het groepsbezoek met het oog op een *individueel kind* is een observatie van het betreffende kind op de groep. De basis hiervoor is het zorgplan vanuit de instelling dat met de jeugdhulpverleners gedeeld wordt met toestemming van de ouders. Voorafgaand aan een observatie is toestemming van de ouders nodig. De procedure bestaat uit een voorgesprek, één observatie en een nagesprek met de ouders. In het nagesprek worden de adviezen die betrekking hebben op de groep en de omgang met het individuele kind en/of de ouders, besproken. Het kan ook uitmonden in begeleiding van het kind naar passende hulp of ondersteuning. Na het advies of de verwijzing wordt het traject gemonitord, om te zien of het werkt en of er voldoende groei op gang komt. Er vinden maximaal vijf vervolgesprekken plaats.

Bij de *groepsobservatie* is geen zorgplan vereist, omdat deze gericht is op de hele groep en de adviezen vooral betrekking hebben op het pedagogisch klimaat in de groep en op het groepsprogramma, de structuur of het dagritme.

In beide trajecten brengt de jeugdhulpverlener specialistische, orthopedagogische kennis in. Er wordt nauw samengewerkt met de Sociale Wijkteams die deze jeugdhulpcoaching zelf niet bieden.

Anders dan bij Samen Vroeg Erbij in Hoogeveen is in Amersfoort de jeugdhulpverlener niet vast aan de instelling verbonden en legt deze alleen groepsbezoeken *op afroep* af. Ook is er geen inloospreekuur voor ouders en pm'ers, vanuit de jeugdgezondheidszorg. De aanpak is echter wel in ontwikkeling. Op het moment van dataverzameling voor dit onderzoek was men bezig om in de vorm van een kleinschalige pilot de stap naar een meer preventief model te maken, met een vaste jeugdhulpverlener als onderdeel van de teams op reguliere scholen en kinderopvanginstellingen.

2.3.3 Alert4you in Amsterdam

Bij het Amsterdamse project zijn twee partijen betrokken: Medisch Orthopedagogisch Centrum (MOC) 't Kabouterhuis en een groot aantal kinderopvangorganisaties, variërend van zogenoemde éénpitters tot grote kinderopvangorganisaties. De jeugdhulpverleners, (orthopedagogisch medewerkers genoemd) van MOC 't Kabouterhuis leggen in principe groepsbezoeken af op afroep, naar aanleiding van een gerichte vraag van pm'ers over:

- hoe er omgegaan kan worden met bepaald gedrag of problemen in de interactie met een kind (of meerdere kinderen);
- groepsprocessen;
- hoe ze met ouders een gesprek aan kunnen gaan over bepaald gedrag of zorgen over de ontwikkeling van een kind.

De adviezen die voortkomen uit de Alert4you- (observatie)bezoeken hebben altijd betrekking op het gedrag of het pedagogisch handelen van de pm'er(s) en betreffen niet directe begeleiding van individuele kinderen of ouders. Voor de directe begeleiding van individuele kinderen met een zorgvraag is er een ander traject mogelijk (ook wel Okido genoemd)

dat eveneens aangeboden kan worden door MOC 't Kabouterhuis⁴. Bij alle trajecten brengt de jeugdhulpverlener zowel specialistische orthopedagogische kennis als ervaring in, met als doel de handelingsbekwaamheid van pm'ers te vergroten. Aanvullend op de bezoeken die worden afgelegd op afroep, wordt er ook getracht contact te onderhouden zonder specifieke vraag om de drempel te verlagen om hulp in te schakelen. Evenals in Amersfoort staat Alert4you in Amsterdam niet op zichzelf. Er is samenwerking met andere voorzieningen op het gebied van welzijn of gezondheidszorg op wijk- of stedelijk niveau.

2.4 Belemmerende en bevorderende factoren

In de interviews is gevraagd naar voorwaarden, gebeurtenissen of omstandigheden in de context van het project, of in het beleid die het succes van het project bevorderen of juist in de weg staan. Uit de interviews tezamen komen de volgende factoren naar voren.

2.4.1 Context

Als de basiskwaliteit in een kinderopvanginstelling op orde is, is er een betere voedingsbodem voor de adviezen van de professionals van buiten. Dit is bijvoorbeeld het geval bij instellingen die werken met een vve-programma of waar deskundigheidsbevordering plaatsvindt op onderwerpen als groepsinteracties, klassenmanagement, inrichting van de leeromgeving, observeren, opbrengstgericht werken en gesprekken met ouders. Samenhangend hiermee worden een doordacht en onderbouwd professionaliseringsbeleid en een duidelijke visie van de kinderopvangorganisatie genoemd als een goede basis voor de

⁴ Okido wordt door vijf partners uitgevoerd: welzijnsorganisatie Combiwel (coördinatie), MEE (gericht op begeleiding omtrent beperkingen), Cordaan (gericht op beperking en begeleiding/behandeling), Omega (gericht op behandeling zware beperking) en MOC 't Kabouterhuis (met name gericht op ggz/gedrag).

adviezen. In peutergroepen waar feedback op elkaars werk onderdeel is van het werk en waar sprake is van een prettige onderlinge samenwerking, staat men vaak meer open voor advies van de expert van buiten. Binnen kinderopvanginstellingen is steeds meer professionaliteit aanwezig, bijvoorbeeld als gevolg van de verplichte invoering van een pedagogisch coach, of door aanwezigheid van zorgcoördinatoren, voorschoolse-educatiespecialisten en hbo'ers op de groep. In principe werkt dit kwaliteitsverhogend en bevorderend voor de adviezen van de jeugdhulpverlener. Maar het roept ook vragen op over de toegevoegde waarde van de specialistische hulp. Betrokkenen merken dat als gevolg van de toename van het aantal functies binnen de instellingen er minder beroep wordt gedaan op de jeugdhulpverlener. Daar waar een ontwikkeling is naar het aanstellen van een vaste hulpverlener aan de instelling vraagt dit volgens betrokkenen om afbakening van taken en verantwoordelijkheden en afstemming binnen de teams. Belemmerende factoren zijn verloop van kinderen in de groepen, kinderen die onregelmatig komen en verloop van personeel in de instelling. De aanwezigheid van voorzieningen en een goede infrastructuur in de wijk werken bevorderend. Een voorbeeld is een opvoedsteunpunt met een tolkenvoorziening, waar je ouders naar kunt verwijzen.

2.4.2 Beleid

Bevorderlijk is als op gemeentelijk niveau een ondersteunende overlegstructuur bestaat waarin de betrokken organisaties (kinderopvang, jeugdhulpverlening, jeugdgezondheidszorg) participeren.

Een factor die het succes van de aanpak in de weg kan staan, is het gebrek aan continuïteit in de aanpak op het moment dat een kind de overstap maakt naar de basisschool. Over het algemeen stoppen dan het begeleidingstraject en de inzet van de jeugdhulpverlener. In de gemeente Hoogeveen blijft de jeugdverpleegkundige bij de

overgang van kinderopvang naar de basisschool overigens wel (op afstand) betrokken.

Ten slotte: niet alle kinderen die dit nodig zouden hebben, worden bereikt met voorschoolse educatie. Daardoor mist Alert4you een groep die baat zou hebben bij de interventie.

2.5 Samenvattend

Het algemene vernieuwende element van Alert4you is de combinatie van generalisten (pedagogisch medewerkers) en specialisten (jeugdhulpexperts) in laagdrempelige voorzieningen voor kinderen en hun ouders. Specialisten komen naar de kinderopvang toe en zijn regelmatig aanwezig in de groep. De coaching van pedagogisch door medewerkers door specialisten is gericht op kennisvermeerdering en handelingsversterking. Het gaat om een structurele en complementaire samenwerking tussen kinderopvang en jeugdhulp. 'Structureel' betekent dat er afspraken zijn over vorm, frequentie en organisatie van de samenwerking. 'Complementair' betekent dat het gaat om een gelijkwaardige manier van samenwerken met respect voor ieders kennis en expertise. Zo kent de pedagogisch medewerker de kinderen en ouders het best, terwijl de jeugdhulpexpert specifieke kennis heeft over afwijkende ontwikkelingspaden, problematisch gedrag en manieren om risicokinderen bij te sturen, en de omgang met ouders van die kinderen. Alert4you is geen methodiek met een uniform protocol; de diversiteit van de lokale context, de variatie in ontwikkelingsproblematiek en de benodigde begeleiding is te uiteenlopend om daarvoor algemeen geldende richtlijnen op te stellen. De manier waarop de samenwerking tussen opvang en jeugdhulp vormgegeven wordt, verschilt per gemeente en is afhankelijk van de aanbieders vanuit de gespecialiseerde jeugdhulp en de behoeften van de kinderopvangorganisatie. De lokale context bepaalt mede de invulling.

Uit de literatuur en de bevraging van de betrokkenen in de drie gemeenten komen de volgende gemeenschappelijke elementen naar voren.

Alert4you is gericht op vier kerncompetenties die van belang zijn voor de kwaliteit van het werk van pm'ers: kennis van kinderlijke ontwikkeling, het kunnen omgaan met opvallend gedrag van kinderen en met de ouders van deze kinderen, en gericht hulp kunnen vragen omdat ze inzicht hebben hun de eigen grenzen en goed op de hoogte zijn van beschikbare ondersteuningsmogelijkheden.

Alert4you draagt daarnaast bij aan andere aspecten van professionalisering, zoals:

- het zelfvertrouwen van pm'ers, in de omgang met de kinderen, vooral kinderen met opvallend gedrag en hun ouders;
- werken volgens de evaluatieve cyclus: analyse van het probleem, een aanpak formuleren, kijken of deze werkt en deze op basis daarvan bijstellen;
- weten wat ze willen leren om hun werk goed te doen - omdat ze beter zien wat ze nodig hebben;
- eerder nieuwe dingen durven uitproberen om te kijken of die werken.

De werkzaamheid van Alert4you wordt bevorderd door een kernelement van de aanpak: de coaching door de jeugdhulpverlener die de instellingen bezoekt, op afroep en/of op basis van structureel bezoek. Coaching betekent dat jeugdhulpexperts pm'ers leren hoe zij kinderen kunnen herkennen die extra ondersteuning nodig hebben, hoe zij deze kinderen beter kunnen begeleiden (in de context van de groep) en hoe zij de ouders van deze kinderen actief bij de ondersteuning kunnen betrekken.

Er komen verschillende factoren of omstandigheden naar voren die de werkzaamheid van Alert4you belemmeren of bevorderen,

zoals een goede samenwerking met collega's in het team, een goed professionaliseringsbeleid binnen de organisatie, gewend zijn feedback te geven op elkaars werk, de aanwezigheid van een pedagogisch coach of ve-specialist in de instelling, de aanwezigheid van instellingen in de buurt waar ze ouders naar kunnen verwijzen en een trainingsaanbod in de gemeente, dat bijdraagt aan een goede basiskwaliteit van de kinderopvangorganisaties.

Samenvattend komen we op de volgende verwachte werkzame elementen van Alert4you:

Professionalisering

- Pm'er en specialist kijken/observeren samen
- Feedback/advies/input van kennis van specialist op basis van observatie/verzamelde info
- Aanpak in de praktijk uitproberen en kritisch volgen wat werkt
- Aandacht voor transfer (van deze casus naar andere)

Maatwerk

- Aandacht voor het individuele kind
- Vroeg signaleren en snel aan de slag
- Specialist ondersteunt pm'er
- Aandacht voor rol ouder/thuissituatie

Samenwerking

- Interdisciplinair
- Pedagogische, orthopedagogische en sociaal-medische kennis
- Professionals en ouders
- Korte lijntjes, elkaar kennen
- Respect voor ieders inbreng

Afstemming

- Gezamenlijke aanpak, neuzen dezelfde kant op

- Thuis en op de groep
- Gedocumenteerd en overdraagbaar
- Cyclisch

In het empirisch deel van dit onderzoek gaan we met behulp van een survey onder pm'ers en jeugdhulpverleners na of de verwachte werkzaamheid ook in de praktijk van Alert4you zichtbaar wordt. De verwachte werkzame elementen vormen de basis voor de constructie van de vragenlijsten die bij deze survey gebruikt zijn. Hierover rapporteren we in het tweede deel van dit rapport. De onderzoeksopzet van het empirisch deel van het onderzoek, de constructie van de onderzoeksinstrumenten en de respons beschrijven we in het volgende hoofdstuk.

3 Onderzoeksopzet

3.1 Inleiding

In deel 1 van het onderzoek, waarvan de resultaten in het vorige hoofdstuk zijn beschreven, hebben we op basis van de literatuur en consultatie van sleutelpersonen en via groepsgesprekken in de drie gemeenten mogelijke werkzame mechanismen en factoren in kaart gebracht. We noemen dit de praktijktheorie achter de aanpak. De opbrengsten vormen de basis voor deel 2, het surveyonderzoek naar de ervaren werkzaamheid van Alert4you volgens pm'ers, jeugdhulpdeskundigen en jeugdverpleegkundigen en interviews met ouders over hun ervaringen met Alert4you. In dit hoofdstuk bespreken we methodische aspecten van het onderzoek, instrumentconstructie, respons en data-analyse. Degenen die vooral geïnteresseerd zijn in de onderzoeksresultaten, verwijzen we naar hoofdstuk 4 en 5.

3.2 Instrumentconstructie

Vragenlijst voor pm'ers, jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen

Op basis van de in deel 1 vastgestelde praktijktheorie zijn drie online vragenlijsten ontwikkeld, één voor pm'ers en één voor jeugdhulpmedewerkers in de drie gemeenten, en één voor jeugdverpleegkundigen in Hoogeveen. De dataverzameling was

voornamelijk kwantitatief van aard; we hebben zoveel mogelijk gewerkt met schalen en (half) gesloten vragen. De schalen met afzonderlijke items, gemiddelde scores en standaarddeviaties staan in Bijlage 2. Daarnaast is een aantal open vragen gesteld. Deze komen bij de bespreking van de resultaten in hoofdstuk 4 naar voren.

Kerncompetenties

Het belangrijkste onderdeel van de vragenlijst zijn de kerncompetenties van pm'ers en de mate waarin zij deze verder hebben ontwikkeld. We onderscheiden de volgende kerncompetenties:

- Kennis van de kinderlijke ontwikkeling
- Omgaan met opvallend gedrag
- Hulp/expertise van buiten inroepen als dat nodig is
- Omgang met ouders.

Het oordeel over de mate waarin pm'ers gegroeid zijn op de kerncompetenties als gevolg van Alert4you is aan alle drie de groepen voorgelegd. In de vragenlijst voor de pm'ers luidde de vraag als volgt:

In de volgende vragen gaan we in op de vraag of je vindt dat de samenwerking met de jeugdhulpverleners je verder heeft gebracht in het ontwikkelen van deze kerncompetenties. Kun je bijvoorbeeld beter reageren op bepaalde situaties of voel je je zekerder in de omgang met ouders van kinderen met opvallend gedrag? We nemen steeds een kerncompetentie onder de loep en vragen je aan te geven hoe je jezelf beoordeelt: VOOR en NA de samenwerking in het kader van Alert4you. NA kun je ook opvatten als NU/op dit moment. Pm'ers konden hun antwoord aangeven op een ontwikkelingslijn, met als uiterste waarden: (1) 'sta aan het begin van ontwikkeling' tot en met (5) 'is bij mij volledig ontwikkeld'.

In de vragenlijst voor jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen is de vraag als volgt geformuleerd:
Zijn de pm'ers waar je mee werkt in het project gegroeid op deze competentie, sinds het begin van de aanpak?

Antwoordmogelijkheden waren:

- Er is geen of weinig ontwikkeling van deze competentie bij de pm'ers waar ik mee werk;
- Bij sommige pm'ers is ontwikkeling, bij andere niet;
- Er is een duidelijke ontwikkeling van deze competentie bij de pm'ers waar ik mee werk.

Professionalisering

Verondersteld wordt dat de aanpak ook op andere aspecten bijdraagt aan de verdere ontwikkeling en professionalisering van pm'ers. De mate waarin dit het geval is, is aan alle drie de respondentgroepen voorgelegd in de vorm van zeven uitspraken, die samen de schaal 'Professionalisering' vormen.

In de vragenlijst voor pm'ers luidde de vraag:

Door de samenwerking met de jeugdhulpverlener...

Voorbeelditems: 'Heb ik meer zelfvertrouwen in de omgang met kinderen met opvallend gedrag' en 'Weet ik beter waar ik terecht kan voor hulp van kinderen met opvallend gedrag'.

In de vragenlijst voor jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen is de vraag gespiegeld en als volgt geformuleerd:

Door de professionalisering die ze krijgen...

Voorbeelditems: 'Hebben pm'ers meer zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met opvallend gedrag' en 'Weten pm'ers beter waar ze terecht kunnen voor hulp aan kinderen met opvallend gedrag'.

Respondenten konden per uitspraak hun oordeel geven aan de hand van een schaal, lopend van (1) 'helemaal niet van toepassing' tot (5) 'sterk van toepassing'. Ook de antwoordoptie 'weet niet' kon worden ingevuld.

Bijdrage Allert4you

Belemmerende en bevorderende factoren in de context die eraan bijdragen dat Allert4you werkt, zijn aan alle drie de respondentgroepen voorgelegd in de vorm van negen uitspraken. De vraag voor pm'ers luidde:

Wat draagt eraan bij dat deze aanpak werkt?

Voorbeelduitspraken zijn: 'Dat er een vaste jeugdhulpverlener aan onze instelling verbonden is', 'Dat de jeugdhulpverlener standaard een paar keer per jaar langskomt' en 'Goede samenwerking met collega's binnen onze eigen organisatie'.

Voor jeugdhulpverleners luidde de vraag:

Welke omstandigheden of factoren in de kinderopvanginstellingen dragen eraan bij dat deze aanpak werkt?'

Voorbeelduitspraken zijn: 'Dat de jeugdhulpverlener vast aan een kinderopvanginstelling verbonden is', 'Dat ik als jeugdhulpverlener standaard een paar keer per jaar langskom' en 'Goede samenwerking in de kinderopvanginstelling'. Voor de jeugdverpleegkundigen was 'jeugdhulpverlener' vervangen door 'jeugdverpleegkundige'.

Men kon de uitspraken beoordelen op een schaal, lopend van (1) 'helemaal mee oneens' tot (5) 'helemaal mee eens'. Ook de antwoordoptie 'niet van toepassing' kon worden ingevuld.

De rol van de context en het beleid

Jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen is in enkele open vragen gevraagd naar factoren in de eigen organisatie, de context van het project of in het beleid die ertoe bijdragen dat de aanpak werkt. Ook is gevraagd naar knelpunten; wat belemmert de uitvoering van het project en staat het behalen van resultaten in de weg?

Onverwachte (neven)effecten van het project

Jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen is in enkele open vragen gevraagd naar onbedoelde effecten van het project, ofwel

onbedoelde negatieve effecten, of positieve opbrengsten die vooraf niet waren verwacht.

De meerwaarde van jeugdhulpverleners in de kinderopvang van de toekomst

Ten slotte is de jeugdhulpverleners en de jeugdverpleegkundigen gevraagd hoe zij hun eigen rol zien in het licht van recente ontwikkelingen in de kinderopvang, zoals de versterken van de teams met een pedagogisch coach of voorschoolse-educatie-specialist.

Achtergrondkenmerken

In alle drie de vragenlijsten is gevraagd naar het aantal jaren dat men werkt met Alert4you. Antwoordopties waren: minder dan een jaar; 1 tot en met 2 jaar; 3 tot en met 5 jaar; meer dan 5 jaar. Omdat de focus ligt op professionalisering van pm'ers, hebben we hen daarnaast vragen voorgelegd over het aantal uren dat men werkt in de kinderopvang, de leeftijdsgroep waarmee men werkt, het soort kinderopvanggroep (reguliere kinderopvang of een vve-groep), het al of niet geschoold zijn in een vve-programma, de gevolgde aanvullende scholing en training en de geboden professionele ondersteuning in de eigen organisatie.

Data-analyse

Op basis van de gegevens uit de vragenlijsten zijn frequentieverdelingen en enkele kruistabellen gemaakt, en gemiddelden en spreiding berekend van de scores op de uitspraken. Van items die samen een schaal vormden, is de interne samenhang berekend en –waar de schalen voldoende interne consistentie vertoonden– zijn ook de somscores berekend. De antwoorden op de open vragen zijn gecategoriseerd; verder worden citaten gebruikt ter illustratie. De gedetailleerde verantwoording en resultaten van de analyses zijn te vinden in bijlage 2 en 3, bij de bespreking van de resultaten

beperken we ons –omwille van de leesbaarheid- tot een vereenvoudigde presentatie van de meest relevante cijfers.

Interviews met ouders over hun ervaringen met Alert4you

Er zijn korte telefonische interviews gehouden met ouders van kinderen die in een individueel traject van Alert4you betrokken zijn geweest. Het accent lag daarbij op hun ervaringen met het project, voor henzelf en hun kind. De ouders zijn deels op dezelfde aspecten bevraagd als de andere groepen. Onderwerpen in de interviewleidraad waren: hun ervaringen met het ingezette traject, het ervaren partnerschap, de samenwerking tussen de verschillende bij het traject betrokken instanties, de opbrengsten en het vervolg; de overgang naar het basisonderwijs. De ouderinterviews zijn alleen in Amersfoort en Hoogeveen gehouden en niet in Amsterdam, omdat ouders in de Amsterdamse aanpak niet direct betrokken zijn. De ouders werden getrap benaderd, via de professionals, de jeugdhulpmedewerkers en jeugdverpleegkundigen, in overleg met de betrokken pm'er. Er werden alleen ouders benaderd die een traject achter de rug hadden. Uiteraard moesten zij nog wel benaderbaar en bereikbaar (in beeld) zijn voor de betrokken professionals. Gecombineerd met de mondelinge informatie van de professionals over de achtergrond van het onderzoek kreeg elke ouder een brief, met toelichting op het onderzoek en informatie over privacywaarborging en dergelijke. Omdat het in het kader van dit onderzoek niet mogelijk was om ouders in andere talen te interviewen dan in het Nederlands, werden alleen ouders gezocht die in het Nederlands met de onderzoekers konden communiceren.

Respons en achtergrondgegevens

Pm'ers, jeugdhulpdeskundigen en jeugdverpleegkundigen

De vragenlijst voor jeugdverpleegkundigen is uitgezet onder alle bij het project betrokken jeugdhulpverleners in de drie gemeenten.

Vrijwel alle jeugdhulpverleners die de vragenlijst toegestuurd kregen hebben deze ingevuld; de respons bedroeg 20 (zeven uit Amersfoort, negen uit Amsterdam en vier uit Hoogeveen). Jeugdverpleegkundigen zijn alleen in Hoogeveen bij het project betrokken. Zij kregen een aparte vragenlijst, via de contactpersoon bij de jeugdgezondheidszorg. Zeven jeugdverpleegkundigen vulden deze in.

Aan jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen kon de vragenlijst rechtstreeks worden toegestuurd, omdat we, met toestemming van de respondenten, de beschikking kregen over hun mailadressen. Een voordeel is dan dat de respondentgroep bekend is en we rechtstreeks konden rappelleren.

De pedagogisch medewerkers werden via verschillende wegen benaderd. In een enkel geval konden we ook hen rechtstreeks via de mail benaderen met een link naar de vragenlijst. Voor het allergrootste deel konden we vanwege privacyrichtlijnen niet beschikken over mailadressen van pm'ers zelf en moesten we gebruik maken van een getrapte benadering via contactpersonen van kinderopvangorganisaties die op één of meer locaties met Alert4you werkten. Deze contactpersonen moesten het doorsturen van een link naar de vragenlijst en het rappelleren voor hun rekening nemen. Door deze werkwijze hebben we geen goed zicht kunnen krijgen op de omvang van de onderzoeksgroep en representativiteit van de respons.

Uiteindelijk hebben 160 pm'ers de vragenlijst geheel of gedeeltelijk ingevuld. Van de respondenten die de vragenlijst maar gedeeltelijk hebben ingevuld, is niet bekend in welke gemeente zij werkzaam zijn; dat betreft 78 respondenten. De overigen zijn als volgt verdeeld over de gemeenten: 32 uit Amsterdam, 34 uit Hoogeveen en 16 uit Amersfoort.

Overige achtergrondkenmerken pm'ers

De meeste pm'ers werken vier dagen per week. De meesten werken met een vve-programma, overwegend Puk&Ko/Uk&Puk. Veel

pm'ers hebben aanvullende trainingen gevolgd, bijvoorbeeld een training interactievaardigheden, over de ontwikkeling van kinderen, in de omgang met peuters of in de omgang met kinderen met opvallend gedrag. Als het gaat om pedagogische ondersteuning (adviezen of feedback op het pedagogisch handelen) antwoorden de meesten één of meerdere keren per jaar ondersteuning te krijgen van de leidinggevende of een vve-specialist. Ook ondersteuning door collega's komt voor. Het merendeel van de pm'ers begeleidt groepen met twee- en driejarigen, een heel klein deel heeft (ook) jongere kinderen in de groep. Ruim de helft van de pm'ers begeleidt een vve-groep. Een derde staat op een reguliere kinderopvanggroep (zonder voor- en vroegschoolse educatie). Een gedetailleerd overzicht van kenmerken van de responsgroep pm'ers is te vinden in Bijlage 1.

Ouders

In totaal zijn 13 ouders gesproken, verdeeld over Amersfoort en Hoogeveen.

4 Vragenlijstonderzoek pedagogisch medewerkers, jeugdhulp-verleners en jeugdverpleegkundigen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk doen we verslag van het empirisch onderzoek onder pm'ers, jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen. Voor een beschrijving van de respondentgroepen verwijzen we naar hoofdstuk 3 en Bijlage 1.

Centraal staat de beantwoording van de tweede en derde onderzoeksvraag:

Draagt Alert4you in de ogen van de beroepsbeoefenaren (pedagogisch medewerkers, jeugdzorgmedewerkers en jeugdverpleegkundigen) bij aan groei van competenties en professionalisering van pedagogisch medewerkers ?

In hoeverre kan de waargenomen groei in competenties en professionalisering toegeschreven worden aan Alert4you?

4.2 Ervaring met en tevredenheid over Alert4you

Om de antwoorden van de betrokkenen over Alert4you naar waarde te kunnen te kunnen schatten is het belangrijk een goed beeld

te krijgen van de mate waarin Alert4you op hun werk functioneert en hoe en hoe lang ze er ervaring mee hebben opgedaan. De ervaring van de jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen met Alert4you is samengevat in Tabel 4.1.

Tabel 4.1 Ervaring met Alert4You – Jeugdspecialisten en pm'ers, in percentages

		Jeugdspecialisten	Pm'ers
		N=26	N=86
Ervaring met Alert4You	minder dan 1 jaar	15	26
	1 t/m 2 jaar	12	21
	3 t/m 5 jaar	23	29
	meer dan 5 jaar	50	24
Totaal		100	100

De meeste jeugdhulpspecialisten hebben al veel ervaring met de aanpak van Alert4you, de helft meer dan vijf jaar en een kwart tussen de 3 en 5 jaar.

Van de pm'ers heeft een kwart nog maar weinig ervaring met Alert4you, minder dan een jaar; ruim de helft heeft meer dan drie jaar of zelfs meer dan vijf jaar ervaring met de aanpak.

Contact met jeugdhulpverlener

Aan de pedagogisch medewerkers is gevraagd of zij dit jaar of vorig jaar in de gelegenheid zijn gesteld om vragen of problemen voor te leggen aan een jeugdhulpverlener of een jeugdverpleegkundige, hetzij in een groepsbezoek, op afroep of in een inloospreekuur. De antwoorden zijn samengevat in Tabel 4.2.

Tabel 4.2 Contact pm'ers met jeugdhulpverleners/jeugdverpleegkundigen, percentages

	Groepsbezoek	Op afroep	Inloospreekuur
	%	%	%
nee	31	29	65
ja	69	71	35
totaal	100	100	100
N=	142	136	114

Ruim twee derde van de pm'ers heeft in de afgelopen periode te maken gehad met groepsbezoek en contact op afroep. Ervaring met een inloopspreekuur heeft maar een op de drie pm'ers. Dat heeft ermee te maken dat alleen in Hoogeveen een inloopspreekuur onderdeel is van de aanpak.

Ten slotte is de pm'ers gevraagd in hoeverre zij tevreden zijn over Alert4you: voelen zij zich ondersteund in hun werk en hun ontwikkeling?

Tabel 4.3 Tevredenheid met Alert4you, pm'ers, gemiddelden

	Gem. score
Ik voel me ondersteund door de begeleiding van de jeugdhulpverlener	4.1
Ik voel me ondersteund door de begeleiding van de jeugdverpleegkundige (GGD, Ouder-kindteam)	4.0
Ik vind dit een goede manier om me in mijn werk verder te ontwikkelen	4.3
Ik ben tevreden over hoe het project loopt	3.9
Dit project maakt verschil voor mijn werk	4.0
Totaalscore	4.0

Vijfpuntsschaal: 1= helemaal mee oneens ----5 = helemaal mee eens.

De pm'ers ervaren de inbreng van de jeugddeskundigen in het algemeen als steun, en onderschrijven in sterke mate dat deze aanpak een bijdrage levert aan hun professionele ontwikkeling.

4.3 Groei van de kerncompetenties en bijdrage van Alert4you hieraan

In de kinderopvang moeten pedagogisch medewerkers kunnen beschikken over een aantal kerncompetenties. Deze staan in dit deel van dit hoofdstuk centraal. We gaan na in hoeverre de drie respondentgroepen vinden dat pedagogisch medewerkers zich op de betreffende kerncompetentie hebben ontwikkeld en of dat in hun ogen het gevolg is van de deelname aan Alert4you. Kunnen ze bijvoorbeeld beter reageren op bepaalde situaties of voelen ze zich

zekerder in de omgang met ouders van kinderen met opvallend gedrag?

We onderscheiden de volgende vier kerncompetenties:

- Kennis van de kinderlijke ontwikkeling;
- Omgaan met opvallend gedrag;
- Hulp/expertise van buiten inroepen als dat nodig is;
- Omgang met ouders.

We bespreken steeds voor elk van deze kerncompetenties in hoeverre de betrokkenen een groei van de competentie signaleren, in hoeverre Alert4you daaraan in hun ogen een bijdrage heeft geleverd en of er factoren zijn die verdere ontwikkeling van de betreffende kerncompetentie hebben belemmerd dan wel bevorderd. Bron vormen antwoorden van de drie respondentgroepen, pm'ers zelf, jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen.

4.3.1 Competentie: kennis van kinderlijke ontwikkeling

Bij kennis van kinderlijke ontwikkeling gaat het om de basiskennis en – vaardigheden die een pm'er nodig heeft om jonge kinderen te kunnen ondersteunen in hun ontwikkeling, zoals kennis van ontwikkeling van het jonge kind, observeren en registreren van de ontwikkeling en pedagogisch handelen op groepsniveau.

Is sprake van ontwikkeling van deze kerncompetentie?

Pm'ers scoren zichzelf gemiddeld na het project iets hoger op kennis van kinderlijke ontwikkeling dan daarvoor: ruim 40% zegt gegroeid te zijn, ongeveer de helft zegt gelijk te zijn gebleven. Een enkeling vindt zichzelf hierop minder competent dan vóór Alert4you.

Jeugdhulpverleners zien bij sommige pm'ers ontwikkeling in kennis over kinderlijke ontwikkeling en bij andere niet; de

jeugdverpleegkundigen zien wel groei van deze competentie bij de pm'ers met wie ze samen werken.

Wat is de bijdrage van Alert4you aan de ontwikkeling?

Op de vraag of Alert4you heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van kennis van kinderlijke ontwikkeling lopen de antwoorden van de pm'ers uiteen: 26% zegt nee, 35% weet het niet en 39% meent van wel. Pm'ers geven aan dat ze kennis aangereikt hebben gekregen over de ontwikkeling van kinderen, over ontwikkelingslijnen en over de systematiek daarin. Enkelen noemen dat ze (door Alert4you) anders te zijn gaan kijken, objectiever: *'het helpt om samen met een professional naar een kind te kijken'*. Ze hebben *'meer oog voor het kind, individueel en in de groepen'* en zijn naar eigen zeggen beter in staat een hulpvraag te benoemen. Enkele pm'ers hebben goede tips en handvatten gekregen voor de omgang met kinderen. Wat volgens hen bijdraagt aan deze competentie is: *'feedback krijgen, snelle communicatie en korte lijntjes'*.

Jeugdhulpverleners geven aan dat pm'ers als gevolg van Alert4you meer inzicht hebben gekregen in de betekenis van gedrag, anders kunnen kijken naar gedrag, inzien dat sommige kinderen meer nodig hebben dan andere, leren observeren en daardoor beter signaleren. Dit laatste wordt ook genoemd door enkele jeugdverpleegkundigen.

Belangrijk hierbij is *'on the job'* samen kijken naar kinderen, kinderen bespreken, regelmatig contact en de opgebouwde samenwerkingsrelatie: *'Doordat we regelmatig op de kinderdagverblijven komen, merk je dat de pm'ers meer vertrouwen krijgen en daardoor meer gerichte vragen stellen hoe ze bepaalde dingen het beste aan kunnen pakken en wanneer ze zich echt zorgen moeten maken'*.

Ook wordt door de aanpak transfer bevorderd: *'Door de pm'ers bewust te maken van wat ze al doen (door dit te benoemen) en kennis*

toe te voegen is te merken dat dit meegenomen wordt als ze een kind hebben met soortgelijke vraagstukken’.

Welke factoren belemmeren en bevorderen de ontwikkeling van deze kerncompetentie?

Vooral de jeugdhulpverleners noemen een reeks aan factoren die de verdere ontwikkeling van deze kerncompetentie belemmeren. Deze komen enerzijds voort uit kenmerken van de pm’ers, anderszijds uit kenmerken van de werksituatie.

- (onvoldoende) opleidingsniveau en basiskennis van de pm’ers;
- verschillen in kennis tussen pm’ers;
- onvoldoende reflectievermogen;
- pm’ers hebben moeite met krijgen van feedback;
- onvoldoende tijd voor deze werkwijze;
- werkdruk;
- grote groepen;
- personeelstekort;
- personeelsverloop/onvoldoende borging van verworven expertise;
- onvoldoende ruimte voor professionalisering binnen de kinderopvanginstelling;
- verloop van kinderen.

De aanpak werkt vooral voor: ‘pm’ers met een duidelijke hulpvraag en die ook open staan voor een soms andere kijk op kinderen/situaties. Die tips ter harte nemen en deze ook echt uit (willen) proberen’.

4.3.2 Competentie: omgaan met opvallend gedrag

Bij de competentie ‘omgaan met opvallend gedrag’ gaat het om kennis en vaardigheden die nodig zijn om kinderen met problemen op te kunnen vangen. Denk hierbij aan: opvallend gedrag kennen en herkennen, weten welke aanpak nodig is voor een kind, de aanpak kunnen toepassen.

Is sprake van ontwikkeling van deze kerncompetentie?

Pm'ers scoren zichzelf gemiddeld na het project hoger op de competentie 'omgaan met opvallend gedrag' dan daarvoor. Iets meer dan de helft zegt gegroeid te zijn, iets minder dan de helft zegt gelijk te zijn gebleven en een enkeling acht zichzelf minder competent op 'omgaan met opvallend gedrag' dan voor deelname aan Alert4you.

Jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen zien ontwikkeling maar niet bij iedereen; sommige pm'ers ontwikkelen deze competentie verder, andere niet.

Wat is de bijdrage van Alert4you aan de ontwikkeling?

De helft van de pm's is van mening dat Alert4you heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van hun vaardigheid in het omgaan met opvallend gedrag, 38% weet het niet en 12% zegt van niet. Alert4you draagt hier volgens hen vooral aan bij doordat ze kennis opdoen over problematisch gedrag en de aanpak ervan en door observeren, samen kijken: *'Ondersteuning en meekijken is erg prettig; met de adviezen kunnen wij verder.'*

Ook maakt Alert4you dat opvallend gedrag eerder wordt gezien en herkend, en dat er eerder over wordt overlegd: *'Sneller bevestiging van je onderbuikgevoel en eerder zicht krijgen op je eigen handelen, of dit aansluit bij wat het kind nodig heeft en of we het kind kunnen bieden wat het nodig heeft.'* *'We zijn alerter, signaleren eerder, weten beter de weg om hulp in te schakelen, doen dat eerder en begeleiden het kind zo beter.'*

Verder draagt het toepassen van tips en adviezen bij aan de ontwikkeling van deze competentie:

'Vooral op de aanpak voor wat een kind op dat moment nodig heeft. En de bevestiging, want gelukkig was de aanpak veelal al goed maar heb je soms twijfels. Bevestiging is dan heel fijn.' *'Weten welk aanpak nodig is en dit toepassen, de adviezen hebben vaak net even een andere inslag'*. Ten slotte geven ze aan dat ze -doordat ze meer

kennis ontwikkelen over reguliere kinderlijke ontwikkeling- ook meer kennis krijgen over afwijkend of opvallend gedrag.

Volgens de jeugdhulpverleners en de jeugdverpleegkundigen is het vooral belangrijk voor het ontwikkelen van deze competentie dat de tijd wordt genomen voor het observeren en benoemen van gedrag, dat pm'ers begrip ontwikkelen voor gedrag en dat ze leren wat een kind met bepaald gedrag nodig heeft. Door Alert4you leren ze bepaald gedrag herkennen en weten beter hoe er mee om te gaan. Door Alert4you ervaren ze ook dat het mogelijk is om tot een goede aanpak te komen.

Belangrijke voorwaarden om dat te realiseren zijn in de ogen van de jeugdhulpverleners: *'Contact houden, een vertrouwensrelatie opbouwen met pm'ers'. 'Meekijken, benoemen wat je concreet ziet, je observaties delen, goed luisteren naar de pm'ers en ze de ruimte geven om hun verhaal te doen en te laten benoemen waar ze tegenaan lopen'*. Daarbij is zelfreflectie van groot belang; pm'ers moeten analytisch kunnen kijken naar eigen handelen.

De gehanteerde aanpak leidt ook tot transfer: *'Door ervaringen van andere casussen weten de pm'ers de handelingsadviezen ook toe te passen bij andere kinderen.'* Ook signaleren ze een verandering in het benoemen en de houding van pm'ers ten opzichte van probleemgedrag: *'Waar eerst bij sommige pm'ers de focus lag op het kind ('Het kind is lastig'), hoor ik nu 'ik vind het gedrag van dit kind lastig, zou jij mij tips en adviezen kunnen geven zodat ik minder handelingsverlegen ben.'*

'Er wordt bij binnenkomst veelal negatief gehandeld op het gedrag van een kind. Wanneer er samen wordt gekeken waarom een kind gedrag laat zien en hoe je daarin duidelijk maar niet per se negatief op gedrag kunt reageren, kan dit helpend zijn. Daarnaast gaan leidsters op een gegeven moment ook zelf dingen eerder signaleren en hierop handelen. Wanneer het dan niet werkt, kunnen we samen verder

kijken naar een andere aanpak.'

'In het werken met kinderen zit je als pm'er er soms helemaal in en ben je blind/ je ziet het niet meer wat helpend is voor een kind. Van ons wordt verwacht dat we weten welke aanpak passend is. Als je dit samen bespreekt en kijkt wat helpend is (handvatten) wordt er gekeken hoe de pm'ers dit kunnen toepassen in de groep. Afhankelijk van de competenties van de pm'er kijken we wat toepasbaar is in het werken.'

Welke factoren belemmeren en bevorderen de ontwikkeling van deze kerncompetentie?

Belemmerend voor het ontwikkelen van deze competentie zijn volgens de jeugdhulpverleners en de jeugdverpleegkundigen:

- overbelasting van de pm'ers;
- onvoldoende deskundigheid/competenties bij pm'ers om de aanpak daadwerkelijk te realiseren;
- te veel zorgkinderen in de groep;
- onvoldoende mogelijkheden voor extra ondersteuning;
- personeelsverloop;
- aanpak van lastig gedrag vraagt een lange adem.

Ook blijkt transfer niet altijd vanzelfsprekend: *'Uit zichzelf zijn er niet veel pm'ers die een bejegening, aanpak of interventie herhalen en op een passende manier toepassen op een ander kind met dezelfde problematiek. Wat voor één kind goed werkt, kan voor een ander kind ook goed werken; dit moet vaak nog even benoemd worden en dan pakken pm'ers het op.'*

4.3.3 Competentie: hulp vragen

Bij 'hulp vragen' gaat het om inzicht in eigen grenzen en mogelijkheden en om informatie over elders aanwezige expertise. Denk hierbij aan: weten wanneer hulp 'van buiten' (bv. een jeugdhulpverlener) nodig is en inzicht hebben in het benodigde en beschikbare ondersteuningsaanbod.

Is sprake van ontwikkeling van deze kerncompetentie?

Gemiddeld beoordelen pm'ers zichzelf op deze competentie wat hoger dan voor hun deelname aan Alert4you. Ruim de helft zegt gelijk te zijn gebleven, iets meer dan 40% zegt gegroeid te zijn en een enkeling beoordeelt zichzelf hierop minder competent dan daarvoor.

Jeugdhulpverleners beoordelen de ontwikkeling op deze kerncompetentie redelijk positief: een deel van hen ziet een duidelijke ontwikkeling van deze competentie bij pm'ers waar ze mee werken, anderen signaleren dat de competentie bij sommige pm'ers groeit, bij andere niet. Jeugdverpleegkundigen zijn iets positiever over de ontwikkeling van de pm'ers op deze competentie.

Wat is de bijdrage van alert4you aan de ontwikkeling?

Op de vraag of Alert4you heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van 'hulp vragen' zegt 22% van de pm'ers nee, 40% weet het niet en 38% zegt ja. Uit de antwoorden leiden we af dat Alert4you hier vooral aan bijdraagt vanwege de toegankelijke en laagdrempelige ondersteuning van de jeugdhulpverlener. Ook hebben de pm'ers een beter beeld gekregen van de ondersteuningsmogelijkheden en hoe en wanneer je die kunt inzetten. Alert4you laat hen de meerwaarde van externe expertise, ondersteuning en feedback ervaren. Een pm'er benoemt dit als volgt: *'Als pm'er heb je veel kennis in huis, maar in bepaalde situaties vind ik de samenwerking tussen kinderopvang en jeugdzorg onmisbaar'*. Een ander zegt: *'Hulp is meer binnen handbereik. Bewuster geworden om eerder hulp te vragen'*. Overigens hoeft het niet altijd te gaan om 'hulp van buiten. Een pm'er formuleert: *'De kennis die ik verkregen heb, maakt mij sterker om ideeën te delen met collega's'*. Volgens de jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen krijgen pm'ers door Alert4you een goed beeld van welke ondersteuning nodig is en van de mogelijkheden die er zijn voor hulp, waardoor

zij deze ook meer gericht kunnen inschakelen.

Welke factoren belemmeren en bevorderen de ontwikkeling van deze kerncompetentie?

De volgende factoren werken volgens de jeugdhulpverleners belemmerend voor het ontwikkelen van de vaardigheid om hulp te vragen:

- het grote aantal zorgaanbieders;
- personele wisselingen bij jeugdhulpverleners;
- onvoldoende frequent contact;
- hulpvraag blijft te lang hangen/hulpverlener wordt te laat ingeschakeld.

Ook wordt genoemd dat de pm'er het vragen van hulp ervaart als falen en vindt dat zij het zelf zou moeten weten. Verder kunnen factoren in de eigen organisatie belemmerend zijn: als de leidinggevende of de organisatie het vragen van hulp ontmoedigen; als organisatie meent zelf voldoende expertise in huis te hebben. Ten slotte wordt regelgeving bij de gemeente genoemd als belemmerende factor.

De jeugdverpleegkundigen noemen de volgende belemmerende factoren: dat pm'ers of kinderopvanginstelling geen meerwaarde zien van de jeugdverpleegkundige. Ook is het belemmerend wanneer pm'ers terughoudend zijn in het willen signaleren van problemen.

4.3.4 Competentie: omgaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag

Bij de competentie omgaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag gaat het om de vaardigheid in het omgaan en goed kunnen begeleiden van ouders van kinderen met opvallend gedrag of een problematische ontwikkeling. Denk hierbij aan: kennis van 'wat ouders beweegt'; van gezinsachtergronden van kinderen en wat er speelt in het gezin; ouders 'meenemen' en

betrekken bij problemen met hun kind; ouders ondersteunen bij het vormgeven van een gezamenlijke aanpak van hun kind.

Is sprake van ontwikkeling van deze kerncompetentie?

Ook op de competentie 'omgaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag' wordt groei gerealiseerd maar niet bij iedereen. Ruim de helft van de pm'ers zegt zich op deze competentie niet verder ontwikkeld te hebben, iets minder dan de helft beoordeelt zichzelf op dit moment competenter op de omgang met ouders van kinderen met opvallend gedrag dan vóór deelname aan Alert4you.

Naar het oordeel van de jeugdhulpverleners is bij sommige pm'ers sprake van ontwikkeling op deze competentie en bij andere niet. Jeugdverpleegkundigen zien ook bij deze competentie wat meer ontwikkeling bij de pm'ers dan de jeugdhulpverleners.

Wat is de bijdrage van Alert4you aan de ontwikkeling?

Op de vraag of Alert4you pm'ers heeft geleerd beter om te gaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag zegt iets minder dan de helft van de pm'ers ja, 1 op de 5 denkt van niet. Pm'ers die groei ervaren, hebben naar eigen zeggen bijvoorbeeld geleerd wat het belang is van het betrekken van ouders en hebben meer begrip voor hen gekregen. Ze weten beter hoe ze ouders moeten benaderen en ze kunnen beter anticiperen op reacties van ouders. Wat hieraan vooral heeft bijgedragen, is het samen met de jeugdhulpverleners voorbereiden en nabespreken van oudergesprekken, aandacht voor gesprekstechnieken, en tips en adviezen die ze hebben gekregen voor het voeren van gesprekken met ouders.

Ook de jeugdhulpverleners noemen: het grondig voorbereiden van gesprekken, voorbeelden bespreken, gesprekken samen doen met hulpverlener en evalueren: *'Het geven van tips hoe bepaalde*

gesprekken aan te vliegen wordt als prettig ervaren. Ook kan het helpend zijn om alvast reacties van ouders voor te bespreken. Je merkt dat leidsters niet altijd gewend zijn om deze gesprekken te voeren en dingen vaak heel persoonlijk nemen. Door het voorbespreken van reacties en het bespreken van hoe de problematiek wordt uitgelegd/toegelicht geef je leidsters vaak een basis om een lastig gesprek door te komen.'

Verder hebben pm'ers geleerd beter na te denken over beweegredenen en zorgen van ouders en daar in het gesprek rekening mee te houden: *'Pm'ers hebben geleerd hun hulpvraag bij zichzelf te houden ipv het kind te problematiseren., waardoor ouders de ruimte voelen 'ja' te zeggen voor ondersteuning, hulp, logopedie, observatie etc.'*

En: *'Door bespreken van problematiek met de jeugdverpleegkundige leren pm'ers hoe iets te bespreken met ouders, zonder ouders te kwetsen'.*

Welke factoren belemmeren en bevorderen de ontwikkeling van deze kerncompetentie?

Jeugdhulpverleners noemen verschillende factoren die het ontwikkelen van vaardigheden in het omgaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag belemmeren.

Pm'ers zijn nogal eens onzeker en beschikken onvoldoende over communicatieve vaardigheden. Ze zijn ook vaak jong en hebben weinig levenservaring. Soms krijgen ze ook weinig ondersteuning vanuit de leiding/organisatie bij de gesprekken met ouders. Verder hebben ze ook wel onvoldoende inzicht in gezinsachtergronden en kunnen zich moeilijk inleven in de positie van de ouders: *'Ik vind dat de pm'ers vaak hard over ouders vertellen, dat ouders niet willen zien dat er iets niet goed verloopt in de ontwikkeling, of dat ouders niks doen met de tips die ze terug geven'*. Ook de jeugdverpleegkundigen noemen dit als knelpunt: *'ouders die boos worden en het probleem ontkennen'*.

Belemmerend is ook dat is er soms niet voldoende tijd is om stap

voor stap met ouders in gesprek te gaan waardoor ouders zich overvallen voelen: ‘*Het gesprek aangaan is moeilijk, maar het is nog moeilijker om concreet te vertellen wat er dan opvallend is en waarom dat zorgelijk zou kunnen zijn.*’ Het is ook belangrijk ervoor te zorgen dat ouders begrijpen waarom andere organisaties bij de aanpak worden betrokken. Belemmerend is ook wanneer ouders pm’ers niet zien als professionals die medeverantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van hun kind, maar de zorg die wordt geboden alleen zien als ‘opvang’.

4.3.5 De ontwikkeling van de kerncompetenties vergeleken

De oordelen van de pm’ers over hun groei op de vier kerncompetenties zijn samengevoegd in Tabel 4.4. Zichtbaar wordt dat pm’ers naar eigen oordeel gemiddeld op alle kerncompetenties zijn gegroeid. Er zijn maar kleine verschillen tussen de kerncompetenties in niveau van beheersing vooraf, niveau van beheersing ten tijde van het onderzoek en de groei door Alert4you.

In het onderste deel van de tabel is te zien dat de pm’ers door Alert4you vooral meer hebben geleerd over het omgaan met opvallend gedrag, zowel met de kinderen die dat gedrag vertonen zelf als met hun ouders.

Tabel 4.4 Zelfbeoordeling van de groei op de kerncompetenties en de bijdrage van Alert4you

Groei	Kinderlijke ontwikkeling		Omgaan met opvallend gedrag		Hulp vragen		Omgaan met ouders	
	Voor	Na	Voor	Na	Voor	Na	Voor	Na
Gemiddelde	3.49*	3.97	3.47	4.06	3.53	4.07	3.40	3.96
Bijdrage Alert4you								
Nee		26%		12%		22%		20%
Weet niet		35%		38%		40%		36%
Ja		39%		50%		38%		44%

*Vijfpuntsschaal: 1= helemaal niet van toepassing ----5= in sterke mate van toepassing

4.4 Professionele ontwikkeling van pedagogisch medewerkers

In 4.3 lag de focus op de vier kerncompetenties van pm 'ers, en de bijdrage die Alert4you heeft geleverd aan de ontwikkeling daarvan. Verondersteld kan worden dat de aanpak ook op andere aspecten bijdraagt aan hun verdere ontwikkeling en professionalisering. Wat is het oordeel van de betrokkenen daarover? Het gaat dan bijvoorbeeld om toegenomen zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met opvallend gedrag en hun ouders, een onderzoeksmatiger houding ten aanzien van hun aanpak van de kinderen en een beter beeld van de mogelijkheden om hulp in te schakelen en wanneer dat aan de orde is. De formuleringen in de vragenlijsten voor de drie respondentgroepen verschilden enigszins, in onderstaande tabel worden ze samengenomen.

Tabel 4.5 Oordeel over de professionele ontwikkeling van pm'ers van pm'ers zelf, van jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen, gemiddelde scores.

Door samenwerking met de jeugdhulpverlener en professionalisering die pm'ers krijgen:

	Pm'ers N=96	Jeugdhulp- verleners N=19	Jeugdverpleeg- kundigen N=5
Hebben pm'ers meer zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met opvallend gedrag *	3.5**	4.2	4.0
Hebben pm'ers meer zelfvertrouwen bij de omgang met ouders van deze kinderen	3.7	3.5	4.0
Hebben pm'ers geleerd te kijken wat werkt in hun aanpak en wat niet en op basis daarvan hun aanpak bij te stellen	3.9	4.1	3.8
Weten pm'ers beter wanneer ze hulp moeten inschakelen bij kinderen met opvallend gedrag	3.8	4.6	4.3
Weten pm'ers beter waar ze terecht kunnen voor hulp van kinderen met opvallend gedrag	3.8	4.3	3.8
Weten pm'ers beter wat ze willen leren om hun werk goed te kunnen doen	3.7	3.6	3.7
Durven pm'ers eerder nieuwe dingen uit te proberen om te kijken of die werken	3.7	3.9	3.7
Totaalscore	3.7	4.0	3.9

*De pm'ers kregen de stellingen in de ik-vorm en konden zo hun eigen groei aangeven

**Vijfpuntsschaal: 1= helemaal niet van toepassing ----5= in sterke mate van toepassing

Zowel de pm'ers zelf, als de jeugdhulpverleners en de jeugdverpleegkundigen zijn over het algemeen positief over de groei op de genoemde aspecten. Wat opvalt, is dat de jeugdhulpverleners en de jeugdverpleegkundigen wat positiever zijn over de groei van de pm'ers op de genoemde aspecten dan pm'ers zelf. Jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen

signaleren bijvoorbeeld meer dan de pm'ers een toename van hun zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met opvallend gedrag. Ook vinden ze meer dat de pm'ers nu beter weten wanneer ze hulp moeten inschakelen bij kinderen met opvallend gedrag.

In een toelichting op hun antwoorden gaven de jeugdhulpverleners aan dat de pm'ers kinderen met een achterstand eerder in beeld krijgen, anders leren kijken, meer overzicht krijgen, en meer aandacht hebben voor de behoeften van kinderen: *'In het algemeen valt te zeggen dat het blikveld van de pm'ers verruimd wordt. Door Alert4you gaat het niet meer alleen over de kinderen die ze dagelijks opvangen maar er wordt meer systemisch naar gekeken. Uit welk gezin komt dit kind en wat heeft dit voor invloed op het gedrag van een kind? Er wordt naar mijn idee breder gekeken en daar wordt door de pm'ers een meerwaarde in gezien. Er ontstaat bij de pm'ers ook meer begrip voor situaties van ouders als men hier van af weet; ze kunnen daardoor het gedrag van een kind in dat perspectief zien. Een mooie ontwikkeling!'* Verder signaleren zij dat pm'ers zich meer gezien en gehoord voelen en meer open staan voor hulp van buitenstaanders.

De jeugdverpleegkundigen zien een toegenomen gevoel van eigenwaarde van pm'ers, meer openheid naar de ouders en meer reflectie op de eigen rol.

4.5 Werkzame elementen in de aanpak van Alert4you

Alert4you draagt dus bij aan de ontwikkeling van de pm'ers, dat blijkt duidelijk uit de voorgaande paragrafen. Maar wat maakt dat het werkt, wat zijn werkzame elementen in de aanpak? Deze vraag is aan de pm'ers, jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen voorgelegd aan de hand van een aantal kenmerken van de aanpak. Het gaat dan om kenmerken die uit de beleidsreconstructie als potentieel werkzame elementen naar voren waren gekomen. De

antwoorden van de pm'ers staan samengevat in onderstaande tabel 4.6.

Tabel 4.6 Wat draagt eraan bij dat deze aanpak werkt- pedagogisch medewerkers, gemiddelde scores

dat er een vaste jeugdhulpverlener aan onze instelling verbonden is	*4.4
dat we de jeugdhulpverlener op elk gewenst moment kunnen inroepen	4.3
dat de jeugdhulpverlener standaard een paar keer per jaar langskomt	4.2
de aanwezigheid van organisaties en instellingen in de buurt, waar je ouders naar kunt verwijzen	4.2
goede samenwerking met collega's binnen onze eigen organisatie	4.3
goed professionaliseringsbeleid in onze organisatie	4.4
we zijn gewend om feedback op elkaars werk te geven	4.2
de aanwezigheid van een pedagogisch coach of ve-specialist in onze instelling	4.1
het trainingsaanbod dat door de gemeente wordt aangeboden	3.7
totaal	4.2

*Vijfpuntsschaal: 1= helemaal mee oneens ----5= helemaal mee eens

In de ogen van de pm'ers dragen vrijwel alle bevorderende factoren in belangrijke mate bij aan de werkzaamheid van de Alert4you-werkwijze. Alleen over de bijdrage van het trainingsaanbod van de gemeente zijn de pm'ers wat minder positief.

Tabel 4.7 Wat draagt eraan bij dat deze aanpak werkt- jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen

	Jeugdhulp- verleners	Jeugdverpleeg- kundigen
Dat de jeugdhulpverlener/jeugdverpleegkundige vast aan een kinderopvanginstelling verbonden is	5.0 *	4.6
Dat pm'ers de specialistische hulp op elk gewenst moment kunnen inroepen	4.7	4.2
Dat ik als jeugdhulpverlener/jeugdverpleegkundige een bekend gezicht ben voor de kinderopvanglocaties	4.7	4.7
De aanwezigheid van organisaties en instellingen in de buurt, waar men bv. ouders naar kan verwijzen	4.4	4.1
Goede samenwerking in de kinderopvanginstelling	4.8	4.3
Goed professionaliseringsbeleid in de kinderopvanginstelling	4.5	3.9
Als men binnen de kinderopvanginstelling gewend is om feedback op elkaars werk te geven	4.8	4.7
De aanwezigheid van een pedagogisch coach of verspecialist in de kinderopvanginstelling	4.5	3.9
Het trainingsaanbod dat door de gemeente wordt aangeboden	4.5	3.6
Totaal	4.7	4.2

* Vijfpuntsschaal: 1= helemaal mee oneens ----5= helemaal mee eens

De jeugdhulpverleners beschouwen alle genoemde omstandigheden als zeer belangrijke voorwaarden voor de werkzaamheid van de aanpak. In een toelichting benadrukken zij het belang van korte lijntjes, het werken met vaste contactpersonen en duidelijke routes, en snel reageren. Ook zijn zij overtuigd van het belang van het samenwerken vanuit verschillende disciplines. Belangrijk daarbij is ook het respect voor elkaars inbreng: *'Vanuit onze organisatie stellen wij ons niet op als degenen die het allemaal wel weten, maar zijn we gericht op samenwerking en op samen zoeken naar een passende aanpak. De deskundigheid en ervaring van de pm'ers worden hierin mee genomen.'*

Ook de jeugdverpleegkundigen benadrukken het belang van de voorgelegde elementen van de aanpak. Alleen over de effectiviteit van het professionaliseringsbeleid, de pedagogisch coaches of ve-specialisten en het trainingsaanbod van de gemeente zijn de verpleegkundigen wat minder positief. In hun toelichting benadrukken zij het belang van de betrokkenheid van de jgz-verpleegkundigen: *'De samenwerking met de jgz-verpleegkundigen heeft een grote meerwaarde; zij kennen de kinderen vanaf de geboorte. Zij pakken de vraagstukken voor thuis op en de jeugdwerker is ondersteunend op de kinderopvang.'* Het is belangrijk te werken met jeugdverpleegkundigen die vast contactpersoon zijn bij de speelzaal. En die dus ook bij de Vroeg-Erbij-gesprekken zijn en zo nodig ouders ondersteunen in hulp thuis, of toeleiding naar hulp/diagnostiek. Bepalend voor het succes van de aanpak vinden ze dat het kind centraal staat en dat wordt gekeken naar het hele kind (peuterspeelzaal, ontwikkeling en omstandigheden waarin het opgroeit). Bevorderende factoren zijn verder een vast spreekuur, en structurele contacten. Dat maakt een snelle aanpak mogelijk en voorkomt administratieve rompslomp. Een voorwaarde voor succes is dat alle partijen in de aanpak moeten geloven.

Knelpunten in de aanpak worden ook gesignaleerd. Deels gaat het om het spiegelbeeld van bevorderende factoren. Een meermaals genoemd knelpunt in de aanpak zelf is dat er te veel betrokkenen zijn en dat hun rollen niet altijd duidelijk en helder afgebakend zijn. In het verlengde daarvan is soms ook niet duidelijk welke partij verantwoordelijk is als het niet loopt. Belemmerend is verder dat goede follow-up in de vorm van coaching soms ontbreekt. Lastig is ook dat er sprake kan zijn van verschillende visies op het gedrag van kinderen en de rol van de pm'ers bij hun ontwikkeling. Ook ouders kunnen de effectiviteit van de aanpak belemmeren, wanneer zij niet willen meewerken of onvoldoende

taalvaardig zijn om de uitleg van het hoe-en-waarom van het traject te begrijpen.

4.6 De rol van de context en het beleid

4.6.1 Context

Nabijheid, afstemming en samenwerking tussen de betrokken partners worden gezien als essentiële contextfactoren.

Bijvoorbeeld dat de aanpak door alle partijen, kinderopvang, gemeente, jeugdzorg, jeugdverpleegkundige etc. wordt gedragen, dat sprake is van een goede afstemming tussen partijen.

Toegankelijkheid en fysieke nabijheid van de organisaties (bv. zelfde pand) bevorderen de werkzaamheid van Alert4you. Verder worden genoemd:

- Goed beeld van de sociale kaart in de gemeente/regio;
- Verdiepende trainingen en studiedagen.

Bevorderlijk vindt men ook dat Alert4you kan bouwen op jeugdhulpexpertise en -kennis die al beschikbaar is binnen het netwerk: *‘Inbreng van de expertise van Yorneo.’ ‘We hebben een team jeugdzorgwerkers die deze specialistische begeleiding binnen de kinderopvang bieden. Zij overleggen met elkaar over hoe een ieder het werk doet maar denken ook mee over het geven van adviezen.*

Belangrijk is dat dit een team is dat elkaar weet te vinden.’ ‘De waarde van een observatie en een oudergesprek is heel erg helpend in het zoeken naar de juiste verwijzing, naast de ontwikkeling die we volgen op het consultatiebureau en eventueel opvoedondersteuning, waardoor er een breed beeld ontstaat van de ontwikkeling van een kind.’ Ten slotte noemt een respondent de meerwaarde van ervaring met het werken in kinderopvang: *‘Het is bevorderlijk als de jeugdhulpverlener zelf werkt of heeft gewerkt op een groep.’*

Belemmeringen in de context worden ook benoemd: in de eerste plaats onvoldoende personele continuïteit. Wisselingen in personeel en werkwijze maken het lastig de aanpak verder te

ontwikkelen en te institutionaliseren. Een andere probleem vormt het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor extra aandacht. Pm'ers geven aan dat zij te maken hebben met te veel 'probleemkinderen' in de groep. Verder is het lastig je focus te houden als er veel kinderen tegelijk onder de loep worden genomen. Ten slotte is in enkele gevallen sprake van slecht functioneren van een samenwerkingspartner of te weinig steun van leidinggevenden.

4.6.2 Beleid

Alle respondentgroepen noemen de faciliteiten die het project biedt, als bevorderende factor: de financiële ondersteuning van de gemeente, de uren die worden toegekend, en de deskundigheidsbevordering die wordt aangeboden en gefaciliteerd. Bevorderend is ook dat Alert4you aansluit bij huidig beleid; meer kinderen met bijzondere ontwikkeling in reguliere opvang.

Belemmeringen hebben ook te maken met faciliteiten, maar dan een tekort aan beschikbare middelen of menskracht en de wijze waarop middelen worden toegekend:

'De uren van de jeugdhulpverlener raken op wanneer je veel probleemkinderen hebt. Dat betekent dat er aan het einde van het jaar kinderen moeten 'wachten'. Soms is dan de nood erg hoog.'

'De uren die beschikbaar zijn gesteld voor dit project, zouden flexibeler kunnen worden ingesteld. Daar waar veel vraag is in de wijk meer uren en daar waar minder, minder uren. Per wijk kan de behoefte verschillen. De behoefte fluctueert ook'. Ook de tijd voor verslaglegging is te beperkt.

Belemmerend voor het project vindt men verder de strenge privacyregelgeving die het delen van gegevens van kinderen tussen verschillende partners belemmert. Verder loopt men aan tegen wisselingen in de regelgeving.

4.7 Onverwachte (neven)effecten van het project

De Jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen ervaren weinig onverwachte *negatieve* effecten. Enkelen signaleren dat pm'ers binnen Alert4you soms het probleem gaan leggen bij de deskundige: *'Nu komt er iemand dus nu hoef ik er niets meer mee als leidster'*. Een ander merkt dat er – omdat die mogelijkheid er is – te snel observaties worden aangevraagd. Soms is het beter het kind wat meer tijd te gunnen: *'Elk kind ontwikkelt zich op zijn of haar eigen manier en eigen tempo. En komt het vanzelf goed als je het kind de tijd geeft.'*

De jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen noemen desgevraagd ook *positieve* effecten van het project die ze vooraf niet hadden verwacht. Bijvoorbeeld dat het project zich verbreedt: *'er komen meer organisaties die zich willen aansluiten.'* En: *'er komen vragen voor trainingen, ouderavonden'*. Een positief effect vinden zij ook de veranderde houding bij de pm'ers: *'die zijn dankbaar, hebben baat bij de coaching, gaan vaker nieuwe aanpakken inzetten, en gaan het werken met een kind dat extra zorg nodig heeft, zien als uitdaging i.p.v. belasting'*. En de ervaring dat ook korte trajecten ouders en pm'ers inzicht kunnen geven in het waarom van het gedrag van een kind.

Ten slotte, Alert4you is primair bedoeld om pm'ers en zorg voor kinderen te professionaliseren. Maar het project heeft ook bijgedragen aan de *eigen ontwikkeling* van de jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen. Ze hebben bijvoorbeeld ontdekt dat ze coachen en het ontwikkelen en overdragen van kennis en expertise leuk vinden, en ze hebben hun kennis en vaardigheden verder kunnen ontwikkelen of hebben daar plannen voor: *'Het is een uitdaging om pm'ers te stimuleren om acties in te zetten en zo veranderingen te realiseren. En af te stemmen op wat de pm'er*

aankan.”Mijn eigen leerpunten worden in het werk duidelijk’, en ‘Ik kan beter inschatten wat mogelijk is in de kinderopvang’.

Een jeugdhulpverlener formuleert de bijdrage aan haar eigen ontwikkeling als volgt: ‘Zeker! Je wordt zelf gestimuleerd om je creativiteit heel erg naar boven te halen. Je probeert ad hoc voor problemen tips te geven of een gedragsaanpak te bedenken. Dit vraagt veel van je eigen denkwijze. Wanneer het dan lukt, geeft dat een heel positief gevoel. Daarbij kun je soms ook weer dingen leren van leidsters waar je zelf nog niet over na gedacht hebt. Vooral dat snel na moeten denken en handelen is iets waarin je steeds weer leert en ontwikkelt’. Een ander geeft aan door samen te werken met pm’ers geleerd te hebben ‘ook zelf open te staan voor feedback’.

4.8 De meerwaarde van jeugdhulpverleners in de kinderopvang van de toekomst

Ten slotte is de jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen gevraagd hoe zij hun eigen rol in de kinderopvang zien in het licht van toekomstige ontwikkelingen in de kinderopvang, zoals de invoering van een pedagogisch coach of een voorschoolse educatie-specialist. Welke meerwaarde kan een jeugdhulpverlener bieden in een structuur met meerdere professionals, naast de pedagogisch medewerkers?

Van belang blijft de inbreng van specifieke expertise door de jeugdhulpverlener. Door de samenwerking waarin ieder bijdraagt vanuit de eigen rol, wordt een brug aangebracht tussen reguliere en specialistische zorg.

Bijvoorbeeld: ‘In mijn optiek heeft het meerwaarde dat we in de jeugdhulpverlening veel hebben gewerkt met zeer problematisch gedrag, gezinnen, jongeren of kinderen, onveiligheid in gezinnen, crisissen, kennis en kunde over hechting, samengestelde gezinnen, trauma etc. en intensieve werkbegeleiding en interventie krijgen. Dit is meestal niet het geval bij een pedagogische coach’.

En: *‘Wij blijven zeker een meerwaarde voor de kinderopvang. We kijken nog breder dan bovengenoemde collega's, zo kijken we niet alleen naar gedrag, maar ook waar het gedrag door ontstaat en vooral ook de prikkelverwerking en de invloed hiervan op het gedrag. We hebben ook een breed netwerk van mogelijke andere hulpverleners die ingezet kunnen worden voor de kinderen en ouders’.*

Het volgende citaat gaat in op de verhouding tussen de pedagogische coach en de jeugdhulpverlener: *‘Momenteel heb ik een kinderdagverblijf waar ik samen met de pedagogisch coach kom op verschillende vestigingen. Wanneer er dan vragen zijn, gaan we samen naar die groepen toe en kijken naar het probleem. Het voordeel is dan dat de pedagogisch coach verder kan met de tips die gegeven zijn. Samen sparren is daarnaast heel prettig. Waar de leidsters soms al diep in een probleem zitten, kan de pedagogisch coach er vaak meer met een afstand naar kijken. Vaak spreek ik van te voren door wat de pedagogisch coach al gedaan heeft en sluiten we daarop aan. Daarmee vullen we elkaar aan en is het voor de pedagogisch coach soms ook een check of dingen goed gezien worden. Dat is in de hulpverlening, waarbij elke situatie toch weer anders is, soms heel erg prettig en nodig!’*

Ook wijst een van de jeugdhulpverleners op het voordeel dat je als jeugdhulpverlener extern en onafhankelijk bent: *‘Voor de pm'ers ben je een sparringpartner die geen belangen heeft. Dit maakt dat er veel vragen worden gesteld, geen vraag is te gek om te stellen. Je bent laagdrempelig en hebt een toegevoegde waarde door de expertise die je hebt. Deze expertise is echt anders dan de insteek van een pedagogische coach’.* En ten slotte noemen jeugdverpleegkundigen de waardevolle ervaring die zij hebben in de omgang met ouders en hun kennis van de sociale kaart.

5 De ouderinterviews

Ook aan ouders is gevraagd wat hun ervaringen zijn met Alert4you. Dat zijn ouders die in Amersfoort of Hoogeveen een begeleidingstraject hebben gevolgd. Hoewel het gaat om een beperkt aantal (telefonische) interviews, wijden we er toch een hoofdstuk aan; de ervaringen van deze ouders geven een goed inkijkje in het project op de werkvloer en bieden waardevolle inzichten voor de verdere vormgeving van Alert4you. Achtereenvolgens gaan we in op het ingezette traject, ervaren partnerschap, de samenwerking tussen instanties, het oordeel over opbrengsten, en de overdracht naar het vervolgonderwijs. Centraal in dit hoofdstuk staat de vierde onderzoeksvraag:

Wat zijn de ervaringen van ouders in de samenwerking met pedagogisch medewerkers rond vroegsignalering en begeleiding?

5.1 Het ingezette traject

De problematiek die bij de kinderen van de geïnterviewde ouders is gesignaleerd, betreft vaak opvallend gedrag op de peuterspeelzaal en/of de thuissituatie. Wat precies de kern en oorzaak van het probleem zijn, is in veel gevallen aanvankelijk nog niet duidelijk. Voorbeelden van zorgen zijn dat het kind snel boos wordt nadat het wordt gecorrigeerd, moeite heeft met concentratie of snel is afgeleid, zich niet goed kan uitdrukken, niet goed kan spelen of

werken met andere kinderen of snel verveeld is. Vaak zijn er wel vermoedens waar het probleem uit voortkomt, zoals hoogbegaafdheid of een autisme-spectrumstoornis, of (lichamelijke) problematiek zoals spraak- of gehoorproblemen. De problemen bij jonge kinderen zijn vaak nog diffuus en niet uitgekristalliseerd, waardoor het lastig is om een diagnose te stellen. Nader onderzoek door een jeugdhulpverlener of externe instanties kan helpen om beter zicht te krijgen op het probleem.

De zorgen over het kind zijn in vijf gevallen door de ouder(s) zelf aangekaart, en in acht gevallen door de pm'er. Zes van deze ouders waren het eens met de zorgen en de noodzaak om een jeugdhulpspecialist in te schakelen. Vaak hadden ouders de problemen namelijk zelf al eerder gesignaleerd in de thuisomgeving, maar er nog niet aan gedacht om actie te ondernemen. Sommige ouders waren in eerste instantie huiverig om actie te ondernemen vanuit de angst voor 'labelen', maar zijn er achteraf juist tevreden over.

Een illustratie: 'Nadat het de pm'ers was opgevallen dat hun kind zich opvallend gedroeg, bijvoorbeeld dat het niet goed kon samenwerken en geen interactie had met andere kinderen, hadden ze de ouders uitgenodigd voor een gesprek. De moeder vond dit eerst niet prettig, ze had namelijk op het internet gelezen dat kinderen al snel een etiket kregen. Na het gesprek was ze juist opgelucht. Oorzaak van het probleemgedrag bleek dat het kind spraakproblemen had. Doordat het niet goed kon spreken, kon het niet goed functioneren, samenwerken en gesprekken voeren met andere kinderen. Ze is achteraf blij dat ze samen hebben gezocht naar een manier om daar het beste mee om te gaan.'

Maar er was ook een ouder die de gesignaleerde problemen niet herkende. Dat het kind instructie niet begreep en niet geconcentreerd kon spelen kwam voor haar uit de lucht vallen: 'Haar zoon zit al langer in deze kinderopvanggroep en ze had er nog

nooit iets over gehoord. Volgens de moeder is door de pm'ers niet aan haar gevraagd of ze het gedrag herkent en hoe zij er volgens haar het beste mee om zouden kunnen gaan'. Gesprekken met de jeugdhulpverlener hebben ertoe geleid dat pm'ers duidelijker instructie zijn gaan geven.

In bijna alle gevallen is het traject gestart met een observatie van een jeugdhulpspecialist waar de ouders toestemming voor hebben gegeven. Die observatie vond veelal plaats in de kinderopvanginstelling, maar soms daarnaast ook bij de kinderen thuis. Vervolgens is op basis van de observatie een plan opgesteld. Dit plan bestond bij een deel van de ouders uit een (lijst met) adviezen waar zij zelfstandig mee aan de slag kunnen, gevolgd door een evaluatiegesprek. Bij sommige ouders hebben thuis interventies plaatsgevonden waarbij interacties tussen ouder en kind gefilmd werden en de ouder en jeugdhulpspecialist hier samen op hebben gereflecteerd, bij andere ouders is (daarnaast) een behandeling van start gegaan voor het kind bij een externe instantie.

De meeste ouders vonden het plan voldoende helder. In een enkel geval was in de ogen van de ouders niet echt sprake van een plan, maar is alleen een lijst adviezen opgesteld zonder verdere follow-up.

5.2 Ervaren partnerschap

Verreweg de meeste ouders hebben ervaren dat er in het traject sprake was van partnerschap, dat wil zeggen dat zij zich als ouders serieus genomen voelden bij de analyse van het probleem en het opstellen van een plan en dat zij daar daadwerkelijk een rol in konden spelen.

Een vader zegt: *'Ze namen ons meteen serieus, en onze verhalen ook. Dat is denk ik heel belangrijk, want als je het als ouders wel ziet maar*

de mensen die daar achter horen te staan zien het niet, dan heb je niets. Maar deze mensen zagen het uiteindelijk ook en wilden ons echt helpen. We zijn dus ontzettend tevreden met hoe alles gelopen is: doordat alle koppen bij elkaar waren gestoken en iedereen met elkaar verbonden was, is het uiteindelijk allemaal heel voorspoedig gegaan. Met de school zouden we zes weken moeten wachten, maar nu was het binnen twee weken al rond.'

En een moeder: *'Als er een overdracht was, noemde ik voorbeelden van het gedrag dat mijn kind thuis liet zien, en vertelde ik hoe ik dat gedrag zelf interpreteerde en wat de achterliggende emoties of bedoelingen zouden kunnen zijn. De groepsleiders lieten dat merken dat ze mijn bijdrage waardevol vonden, daar kreeg ik waardering voor.'*

Ondanks dat het merendeel partnerschap heeft ervaren, zijn er ook ouders die hier minder positieve ervaringen mee hebben. Twee van deze ouders voelden zich pas serieus genomen als educatief partner nadat de jeugdhulpspecialist erbij betrokken was geraakt, één ouder gaf aan dat er wel goed naar haar geluisterd werd maar dat er weinig contact was. Dat een goed contact tussen ouders en de jeugdhulpspecialist van belang is, werd meermaals benadrukt door de ouders tijdens de interviews. Wanneer er goed contact is, en ouders zich op hun gemak voelen, komt de behandeling beter tot zijn recht.

5.3 Samenwerking tussen instanties

Bij iets meer dan de helft van de kinderen zijn externe instanties ingeschakeld tijdens het traject. Ouders zijn overwegend zeer positief over de hulp die zij hebben gekregen vanuit de externe instanties.

Bij een aantal ouders is het kind in behandeling geweest bij een observatie- en diagnostiegroep. Hier worden kinderen van 0 tot 4

jaar spelenderwijs geobserveerd en gevolgd in hun ontwikkeling. Door een kind langere tijd te observeren bleek het beter mogelijk om te bepalen wat er precies aan de hand was. Wanneer nodig komt een kinderfysiotherapeut, ergotherapeut, logopedist of speltherapeut naar de groep, dit is bij een aantal kinderen van de geïnterviewde ouders het geval geweest. Aan het eind van het traject kregen ouders advies over passende begeleiding, behandeling, schoolkeuze of opvoeding.

Eén van de ouders is met het kind doorverwezen naar het Audiologisch Centrum. Dit is bedoeld voor kinderen die moeite hebben met gehoor, spraak en taal. Er wordt onderzoek gedaan door verschillende experts, zoals een audioloog, logopedist, linguïst, gedragswetenschapper en/of maatschappelijk werker. Daarnaast wordt ondersteuning geboden om met auditieve en/of communicatieve problemen om te leren gaan.

Bij één ouder is contact gelegd met het Medisch Orthopedagogisch Centrum (MOC). Hier wordt hulp geboden aan kinderen als er zorgen zijn over hun ontwikkeling. Het gaat bijvoorbeeld om jonge kinderen die achter blijven in hun ontwikkeling, laat zijn met praten, moeilijk gedrag laten zien of geen contact maken. Het MOC biedt een behandeling die thuis en in de groep plaatsvindt, in samenwerking met een gedragswetenschapper, een ambulante hulpverlener of een pedagogisch hulpverlener.

De meeste ouders geven aan tevreden te zijn over de samenwerking van de pm'er met de andere betrokkenen, zoals de jeugdhulpspecialist en/of externe instanties. Voor zover ouders daar zicht op hadden, was de communicatie tussen de pm'er en de jeugdhulpspecialist goed, waren ze het met elkaar eens, en was er regelmatig contact. Enkele ouders waren minder tevreden, omdat er weinig tot geen contact was geweest tussen de pm'er en de

jeugdhulpspecialist of omdat de pm'er en de jeugdhulpspecialist het niet eens waren over de ernst van de problematiek.

5.4 Oordeel over opbrengsten

Het merendeel van de ouders is positief over het traject en het effect ervan op de ontwikkeling van het kind en hun vermogen om hun kind beter te kunnen ondersteunen. Een moeder zegt: *'We zijn een leuker gezin geworden, want niet alleen ons kind is geholpen, maar ook wij als ouders, want hoe het kind zich gedraagt, dat is een wisselwerking tussen ouder en kind en allerlei andere factoren. Er werd gekeken naar hoe wij als ouders ons kind opvoeden: wat we van dingen vinden, hoe we ons voelen, hoe we op situaties reageren. Zo wordt gespiegeld wat wij doen als ouders, hoe ons kind daarop reageert, en wat we daarin kunnen veranderen. We hebben zo geleerd om op een andere manier naar ons kind te kijken'*.

Maar er zijn ook ouders die meer hadden verwacht van het traject. Zij geven aan dat de adviezen wel hebben geholpen maar uiteindelijk geen groot verschil hebben betekend, of dat er wel verbeteringen zijn geweest maar dat zij twifelen of die een gevolg zijn van de adviezen.

5.5 Overdracht naar vervolg

Van de ouders van wie het kind een overstap ging maken naar school, zijn de meesten van mening dat Alert4you heeft bijgedragen aan een warme overdracht. Een moeder vertelt dat haar kind inmiddels door de jeugdhulpspecialist is overgedragen naar een andere instantie voordat het naar de basisschool gaat. Daardoor kan het straks meteen op een passende plek starten in het speciaal basisonderwijs. Het was een zorgvuldig traject waar iedereen zich goed bij voelde. Met dit kind is het veel beter

verlopen dan met haar oudste die pas na veel omzwervingen op een goede plek in het onderwijs terecht is gekomen.

5.6 Samenvattend

Het traject

Uit de interviews met de ouders blijkt dat niet alleen pm'ers, maar dat ook ouders op eigen initiatief problemen aandragen. Vaak echter gaat het ook om vage gevoelens en kunnen ouders de kern en de oorzaak van het probleem niet duidelijk benoemen. Soms ervaren ouders wel een probleem, maar hebben ze een duwtje nodig om het aan te kaarten.

Wat ouders weerhoudt is angst voor 'labelen', dat hun kind een etiket krijgt. De bedoeling van Alert4you is om deze zorg van ouders vóór te zijn door (in ieder geval in eerste instantie) lichte hulp te bieden en een indicatie te voorkomen. Het is belangrijk om ouders tijdig te betrekken als er zorgen zijn bij de pm'er, dan komt 'het probleem niet uit de lucht vallen'.

Wat het formele deel van het traject betreft, er wordt gewerkt volgens het protocol: in de gevallen waarin observatie plaatsvindt door de jeugdhulpspecialist wordt aan de ouders toestemming gevraagd en wordt een plan van aanpak opgesteld. Belangrijk is dat dat helder en grondig is (een lijst adviezen wordt mager gevonden) en dat ook een follow-up is voorzien.

Partnerschap

Voorwaarde voor ervaren partnerschap is dat ouders zich serieus genomen voelen bij de analyse van het probleem en het opstellen van een plan en dat zij daar daadwerkelijk een rol in kunnen spelen. De meeste ouders ervaren dit partnerschap: er wordt geluisterd en zij kunnen meedenken en -beslissen. Soms wordt pas partnerschap ervaren op het moment dat de jeugdhulpdeskundige gaat meedoen.

Samenwerking tussen instanties

In de helft van de gevallen zijn externe instanties betrokken. Soms wordt een kind verwezen naar een audiologisch centrum of komt er een kinderfysiotherapeut, ergotherapeut, logopedist of speltherapeut naar de groep. Deze externe input wordt door de ouders positief gewaardeerd. Voorwaarde is wel een goede communicatie en afstemming tussen de drie partijen.

Opbrengsten

De geïnterviewde ouders zijn merendeels positief over opbrengsten van het traject, niet alleen als het gaat om ontwikkeling van hun kind maar ze noemen ook vaak expliciet de eigen rol als ouder, zowel bij het ontstaan van een probleem als bij het oplossen ervan. Waar van toepassing heeft de samenwerking met specialisten in Alert4you bijgedragen aan warme overdracht naar het basisonderwijs.

6 Samenvatting en conclusies

Dit rapport is een verslag van onderzoek naar Alert4you. Alert4you is een vorm van samenwerking, waarbij experts vanuit jeugdhulp zorgen voor kennisoverdracht naar en coaching op de werkplek van pedagogisch medewerkers in de kinderopvang.

De kerngedachte is dat structurele samenwerking tussen pedagogisch medewerkers en jeugdhulpspecialisten kan zorgen voor een betere signalering van opvallend gedrag bij kinderen, waarna adequate begeleiding kan voorkomen dat kinderen onnodig doorstromen naar ambulante of residentiële vormen van gespecialiseerde jeugdhulp. De veronderstelling is dat Alert4you leidt tot professionele pedagogisch medewerkers die beschikken over voldoende kennis en vaardigheden om ontwikkelingsproblemen tijdig te signaleren er adequaat op te reageren.

In dit onderzoek gaan we na of de beoogde professionalisering van pedagogisch medewerkers plaatsvindt, en wat de werkzame mechanismen zijn in de aanpak die hieraan bijdragen.

Aan de hand van onderzoek in drie gemeenten, Amsterdam, Amersfoort en Hoogeveen, brengen we in kaart op welke manier de samenwerking binnen Alert4you wordt vormgegeven, wat de werkzame factoren zijn en of beoogde effecten in de ogen van betrokkenen daadwerkelijk bereikt worden.

De methode die we gebruiken om de werkzame factoren in hun onderlinge samenhang in kaart te brengen, is de methode van de

verklarende evaluatie die afkomstig is uit beleidsevaluatieonderzoek (Pater, Sligte & Van Eck, 2012). Met behulp van deze onderzoeks aanpak brengen we de redeneringen achter de veronderstelde werkzame factoren in beeld en toetsen deze vervolgens in de praktijk, door middel van een empirisch onderzoek onder pedagogisch medewerkers, jeugdhulpverleners, jeugdverpleegkundigen en ouders.

Het onderzoek is gericht op het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

Het onderzoek is gericht op het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke vormen van samenwerking kent Alert4you, wat zijn de achterliggende veronderstellingen en wat zijn de potentieel werkzame factoren?
2. Draagt Alert4you in de ogen van de beroepsbeoefenaren (pedagogisch medewerkers, jeugdzorgmedewerkers en jeugdverpleegkundigen) bij aan groei van competenties en professionalisering van pm'ers ?
3. In hoeverre kan de waargenomen groei in competenties en professionalisering toegeschreven worden aan Alert4you?
4. Wat zijn de ervaringen van ouders in de samenwerking met pedagogisch medewerkers rond vroegsignalering en begeleiding?

6.1 Resultaten deel 1

In deel 1 is nagegaan welke vormen van samenwerking Alert4you kent en wat de achterliggende veronderstellingen en potentieel werkzame factoren zijn (onderzoeksvraag 1).

De vraag is beantwoord op basis van literatuur en gesprekken met betrokkenen in de drie gemeenten.

De manier waarop de samenwerking tussen opvang en jeugdhulp vormgegeven wordt, verschilt van gemeente tot gemeente en is

afhankelijk van de aanbieders vanuit de gespecialiseerde jeugdhulp en de behoeften van de kinderopvangorganisatie. De lokale context bepaalt mede de invulling van de aanpak, dat geldt ook voor de gemeenten die aan dit onderzoek meedoen. In twee gemeenten, Amsterdam en Amersfoort, werken twee partijen samen in het kader van Alert4you, de kinderopvang en de gespecialiseerde jeugdhulp. In Hoogeveen is bij de aanpak 'Samen Vroeg Erbij' een derde partij, de jeugdverpleegkundigen van de jeugdgezondheidszorg (GGD) integraal betrokken.

De samenwerking tussen kinderopvang en jeugdhulp in Hoogeveen bestaat uit advisering en/of coaching op verzoek en structurele coaching op de groep met een vaste frequentie. De jeugdverpleegkundige voorziet in een periodiek inloopsprekuur op locatie, waar ouders en pm'ers met vragen terecht kunnen. In Amsterdam is Alert4you voornamelijk advisering en/of coaching op verzoek, maar bezoeken de jeugdhulpspecialisten de groepen zo nodig vaker, ook eigen initiatief. Daarnaast is binnen de gemeente voorzien in individuele begeleiding van kinderen, via een apart hulpverleningstraject met laagdrempelige hulp voor kind en ouders, onder de naam Okido.

In Amersfoort bestaat de aanpak uit advisering en/of coaching op verzoek. In Amsterdam en Amersfoort maakt de jeugdgezondheidszorg weliswaar geen integraal onderdeel uit van de aanpak, maar is in veel wijken een voorzieningennetwerk aanwezig, zoals ouder-kindcentra of een centra voor jeugd en gezin, waarmee samenwerking wordt, of kan worden gezocht.

In het onderzoek ging de aandacht uit naar het in kaart brengen van verschillen in context en uitvoeringskenmerken en naar het zoeken van gemeenschappelijke elementen die bijdragen aan de effectiviteit van Alert4you. De volgende ijkpunten en gemeenschappelijke werkzame factoren kwamen uit de literatuurstudie en gesprekken met betrokkenen naar voren:

Professionalisering

- Pm'er en specialist kijken/observeren samen
- Feedback/advies/input van kennis van specialist op basis van observatie/verzamelde info
- Aanpak in de praktijk uitproberen en kritisch volgen wat werkt
- Aandacht voor transfer (van deze casus naar andere)

Maatwerk

- Aandacht voor het individuele kind
- Vroeg signaleren en snel aan de slag
- Specialist ondersteunt pm'er
- Aandacht voor rol ouder/thuissituatie

Samenwerking

- Interdisciplinair
- Pedagogische, orthopedagogische en sociaal-medische expertise
- Professionals en ouders
- Korte lijntjes, elkaar kennen
- Respect voor ieders inbreng

Afstemming

- Gezamenlijke aanpak, neuzen dezelfde kant op
- Thuis en op de groep
- Gedocumenteerd en overdraagbaar
- Cyclisch

6.2 Resultaten deel 2

In deel 2, het empirisch deel van het onderzoek, is nagegaan of de verwachte werkzaamheid ook in de praktijk van Alert4you door pm'ers, jeugdhulpverleners en jeugdverleners wordt waargenomen en wat de ervaringen zijn van ouders. De verwachte werkzame elementen vormden de basis voor de constructie van

een vragenlijst die werd uitgezet onder pm'ers, jeugdhulpdeskundigen en jeugdverpleegkundigen.

Groei kerncompetenties

We onderscheiden vier kerncompetenties van pm'ers waar Alert4you aan zou moeten bijdragen:

- Kennis van de kinderlijke ontwikkeling;
- Omgaan met opvallend gedrag;
- Hulp/expertise van buiten inroepen als dat nodig is;
- Omgang met ouders.

Pm'ers, jeugdhulpdeskundigen en jeugdverpleegkundigen zien desgevraagd dat sprake is van groei bij pm'ers op de kerncompetenties. Dat geldt voor alle vier de kerncompetenties, maar met name op de competenties 'omgaan met kinderen met opvallend gedrag' en 'omgang met de ouders van deze kinderen'.

Professionalisering

Pm'ers, jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen zijn positief over de bijdrage van Alert4you aan andere aspecten van professionalisering: toename van het zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met opvallend gedrag en met de ouders van deze kinderen. Ook neemt men waar dat pm'ers nu beter weten wanneer ze hulp moeten inschakelen bij kinderen met opvallend gedrag.

Kenmerken of omstandigheden die bijdragen aan de werking van Alert4ou

Alle op voorhand onderscheiden werkzame factoren dragen volgens de pm'ers, jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen bij aan de werking van Alert4you. In de eerste plaats de 'korte lijntjes' met de jeugdhulpverlener, die regelmatig langskomt en/of op het gewenste moment kan worden ingeschakeld. Ook andere kenmerken en omstandigheden dragen bij, zoals het werken met

vaste contactpersonen, respect voor elkaars inbreng, een goed professionaliseringsbeleid in de organisaties en de aanwezigheid van voorzieningen en instellingen in de omgeving, waar men ouders naar kan verwijzen. Samenwerking komt alleen goed van de grond wanneer niet alleen op de werkvloer maar ook op het niveau van het management wordt afgestemd.

Knelpunten

Knelpunten in de aanpak worden ook gesignaleerd. Een knelpunt in de aanpak zelf is dat er soms (te) veel betrokkenen zijn. De rolverdeling is niet altijd duidelijk en taken niet altijd helder afgebakend. In het verlengde daarvan is soms ook niet duidelijk welke partij verantwoordelijk is als het niet loopt. Lastig is ook dat er sprake kan zijn van verschillende visies op het gedrag van kinderen en de rol van de pm'ers bij hun ontwikkeling.

Belemmerende en bevorderende factoren in de context/het beleid

Factoren in de context van het project en in het beleid die bevorderend werken, zijn nabijheid, afstemming en samenwerking tussen de betrokken partners. Van groot belang is dat de aanpak door alle partijen (kinderopvang, gemeente, jeugdzorg, jeugdverpleegkundigen) wordt gedragen, dat sprake is van een goede afstemming tussen partijen.

Alle respondentgroepen noemen de faciliteiten die het project biedt, als bevorderende factor: de financiële ondersteuning van de gemeente, de uren die worden toegekend, en de deskundigheidsbevordering die wordt aangeboden en gefaciliteerd. Bevorderend is ook dat Alert4you aansluit bij huidig beleid: meer kinderen met bijzondere ontwikkeling in reguliere opvang.

Belemmeringen hebben ook te maken met faciliteiten, maar dan een tekort aan beschikbare middelen of menskracht. Ook personele wisselingen staan een goede uitvoering en continuïteit van de aanpak in de weg. Belemmerend voor het project vindt men verder de strenge privacyregelgeving, die het delen van gegevens

van kinderen tussen verschillende partners belemmert. Verder loopt men aan tegen wisselingen in de regelgeving.

(Onverwachte) positieve en negatieve effecten

De jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen ervaren weinig onverwachte negatieve effecten van het project. Positieve effecten die ze vooraf niet hadden verwacht, zijn bijvoorbeeld dat het project zich verbreedt, dat ook andere organisaties de waarde van het project zien en zich willen aansluiten. Een positieve opbrengst is verder het inzicht dat ook korte trajecten ouders en pm'ers inzicht kunnen geven in het waarom van het gedrag van een kind. Verder neemt door de samenwerking met andere beroepsgroepen naar eigen zeggen ook de professionaliteit van de experts (jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen) toe.

De meerwaarde van jeugdhulpverleners in de kinderopvang van de toekomst

Jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen zien voor zichzelf een rol in de naaste toekomst als in de kinderopvang zelf meer specialisaties aanwezig zijn zoals een pedagogisch coach of een voorschoolse-educatiespecialist. Ook dan blijft de inbreng van specifieke expertise door de jeugdhulpverlener van belang, mits de verwachtingen over ieders inbreng en taken helder zijn en er goed wordt afgestemd. Jeugdhulpverleners verwachten ook binnen een team met meerdere expertises een brugfunctie te kunnen vervullen tussen reguliere en specialistische zorg.

Ouders

Alert4you bevordert dat ouders eerder geneigd zijn om zelf een probleem aan te dragen, ook als het gaat om vage gevoelens. De bedoeling is om ouders tijdig te betrekken als er zorgen zijn over het kind. De ouders lijken dit ook zo te ervaren én te waarderen. De meeste ouders voelen zich serieus genomen in hun rol als opvoeder en ouder: er wordt geluisterd en zij denken en

beslissen mee. De externe input vanuit de jeugdhulpverlener of jeugdverpleegkundige wordt door de ouders positief gewaardeerd. De ouders zijn merendeels positief over opbrengsten van het traject, niet alleen als het gaat om ontwikkeling van hun kind. Ze noemen ook vaak expliciet de eigen rol als ouder, zowel bij het ontstaan van een probleem als bij het oplossen ervan.

Toetsing van verwachte mechanismen in/aan de praktijk

In de laatste fase van het onderzoek zijn de resultaten uit de vragenlijsten en de gesprekken met de ouders getoetst aan de veronderstelde werkzame elementen die in deel 1 uit de literatuur en de eerste interviewronde naar voren kwamen.

Samenvattend worden alle verwachtingen over de werkzame elementen van Alert4you op basis van de empirische bevraging bevestigd. Betrokkenen voegen daarnaast zelfs nieuwe werkzame elementen toe. We lopen de ijkpunten nog eens na. Hierbij geven we steeds de verwachtingen kort weer en gaan daarna wat uitgebreider in op de manier waarop deze in onderlinge samenhang werken. Daarin verwerken we ook de aanvullingen die uit het onderzoek naar voren komen.

Professionalisering

- Pm'er en specialist kijken/observeren samen
- Feedback/advies/input van kennis van specialist op basis van observatie/verzamelde info
- Aanpak in de praktijk uitproberen en kritisch volgen wat werkt
- Aandacht voor transfer (van deze casus naar andere)

Alle onderscheiden elementen dragen volgens de pm'ers, jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen bij aan professionalisering: het samen kijken/observeren, de input van de jeugdhulpverlener, het door de pm'er uitproberen van de aanpak in de praktijk en het (samen) kritisch volgen wat werkt. Dit versterkt het zelfvertrouwen bij de pm'ers.

De experts zetten in op het verbreden van de kennis en vaardigheden van de pm'ers naar andere gebieden. Pm'ers herkennen 'transfer' (van deze casus naar andere) niet zozeer, waarschijnlijk omdat zij minder vertrouwd zijn met dit begrip. In hun eigen woorden draagt Alert4you wel bij aan een beter beeld van 'wat er is en kan'. Belangrijk is ook dat pm'ers hulp vragen niet meer ervaren als zwakte.

Kenmerkend aan Alert4you is dat de coaching van pm'ers plaatsvindt op de werkplek zelf waarbij de jeugdhulpspecialist de medewerker adviseert en feedback geeft over de toepassing van de adviezen in de praktijk. Coaching on the job is een vorm van leren op de werkplek die onderscheiden wordt van andere vormen van leren in arbeidssituaties, zoals (individuele of collectieve) training buiten de organisatie. Uit de literatuurstudie kwam naar voren dat er veel wordt verwacht van coaching met systematische feedback en reflectie op de (geobserveerde) praktijk in de peutergroepen. Hoewel het observeren en registreren van de ontwikkeling en het op basis hiervan formuleren van een aanpak inmiddels gebruik is in de kinderopvang, betekent dit niet dat alle pm'ers vaardig genoeg zijn om dat als vanzelf te doen met de vereiste kwaliteit. Door samen met een expert te kijken en te doen ontwikkelen pm'ers deze vaardigheid.

Er komen uit het onderzoek dus veel aanwijzingen naar voren dat de manier van professionaliseren in Alert4you werkt. De coaching en ondersteuning door de experts van buiten zorgt ervoor dat pm'ers zich ontwikkelen op kerncompetenties, meer zelfvertrouwen ontwikkelen, betere vragen stellen, beter leren 'kijken' en de verkregen informatie leren interpreteren, meer komen tot zelfreflectie, en attitudes ontwikkelen die nodig zijn om vroegtijdig problemen in de ontwikkeling of het gedrag van jonge kinderen te signaleren en deze kinderen de ondersteuning en begeleiding te bieden die zij nodig hebben.

Maatwerk

- Aandacht voor het individuele kind
- Vroeg signaleren en snel aan de slag
- Specialist ondersteunt pm'er
- Aandacht voor rol ouder/thuissituatie

Pm'ers en jeugdverleners bevestigen de werking van alle bij het ijkpunt maatwerk genoemde elementen. Hier staat het individuele kind centraal. De maatwerkaanpak (vroeg ingrijpen en kijken naar het kind in zijn verschillende contexten) voorkomt dat kinderen een etiket krijgen. De ondersteuning van ervaren jeugdhulpverleners kan de pedagogisch medewerkers helpen om beter in te spelen op het gedrag van het kind, in afstemming met de ouders en thuissituatie. Pm'ers, jeugdhulpverleners en jeugdverpleegkundigen onderschrijven de werking van deze mechanismen. Maatwerk is ook dat ouders een eigen rol krijgen in de aanpak in de thuissituatie. Ouders bevestigen en waarderen het dat ze in een vroeg stadium worden betrokken en voelen zich serieus genomen in hun rol als ouder.

Samenwerking

- Interdisciplinair
- Pedagogische, orthopedagogische en sociaal-medische expertise
- Professionals en ouders
- Korte lijntjes, elkaar kennen
- Respect voor ieders inbreng

Verondersteld wordt dat samenwerking van professionals en ouders binnen Alert4you ertoe leidt dat met inbreng van een ieders ervaringen en expertise gezamenlijk aanpakken voor specifieke ondersteuningsbehoeftes worden ontwikkeld. Doordat ze een goed beeld hebben van en waardering hebben voor elkaars expertise, groeit de professionaliteit van de samenwerkende partners.

Het beoogde effect is een maatwerk aanpak, waarin pm'ers, specialisten en ouders samen een aanpak afspreken, uitvoeren en evalueren.

Het onderzoek bevestigt dat de effectiviteit wordt versterkt door de interdisciplinariteit en de gelijkwaardige inbreng van elke betrokkene. Er is sprake van een gelijkwaardige samenwerking waarbij samen doelen worden gesteld. Alert4you blijkt daarnaast ook bij te dragen aan meer samenwerking en uitwisseling met collega-pm'ers binnen de instelling. Ouders ervaren dat de professional zich empathisch opstelt en voelen partnerschap. Zij waarderen de aandacht voor hun rol en het oog hebben voor de thuissituatie. Volgens jeugdhulpverleners is een belangrijk werkzaam element de duidelijke verdeling van rollen: wie doet wat, wie is waarvoor verantwoordelijk. Ook maakt hun onafhankelijke positie (buiten de kinderopvanginstelling) hulp vragen (door de pm'er) gemakkelijker.

Afstemming

- Gezamenlijke aanpak, neuzen dezelfde kant op
- Thuis en op de groep
- Gedocumenteerd en overdraagbaar
- Cyclisch

Verwacht werd dat aan de werkzaamheid bijdraagt dat professionals elkaar goed kennen; de lijntjes zijn kort. Ook de fysieke nabijheid van de organisaties (bijvoorbeeld in hetzelfde pand) bevordert de werkzaamheid. Structurele contacten dragen bij aan efficiency en continuïteit. Ieders inbreng wordt meegenomen bij de ontwikkeling van een aanpak. Dit resulteert in draagvlak voor een gezamenlijke aanpak, die wordt gedocumenteerd en die overdraagbaar is, ook als de overstap wordt gemaakt naar het basisonderwijs. Het resultaat is dat het kind in alle omgevingen (peutergroep, thuis en eventueel na de overstap in het basisonderwijs) volgens dezelfde aanpak wordt

benaderd. Een voordeel hiervan is ook dat administratieve rompslomp wordt beperkt. Wat verder bijdraagt aan de werkzaamheid is de cyclische aanpak: plannen, uitvoeren en evalueren, met alle betrokkenen, zowel op het individuele niveau (pm'ers, experts, ouders) als op het niveau van de betrokken organisaties.

6.3 Slotconclusie en aanbevelingen

Alert4you blijkt te werken. In de ogen van de betrokkenen vindt de beoogde professionalisering plaats en krijgen meer kinderen in een vroeg stadium ondersteuning binnen de opvang, in de vorm van een adequate aanpak of een passend traject, waarbij ook ouders betrokken zijn. Belangrijke succesvoorwaarden voor de werkzaamheid van Alert4you zijn: nabijheid en gelijkwaardigheid, een goede kennis van en waardering voor elkaars inbreng, commitment en gemeenschappelijke doelen, een goede informatie-uitwisseling, een zorgvuldige implementatie van afgesproken samenwerkingspraktijken, ondersteunend management en voldoende middelen.

Als volgende stap zou het interessant zijn om in kaart te brengen wat het effect is op de 'loopbanen' van kinderen, bijvoorbeeld in termen van minder verwijzingen naar gespecialiseerde jeugdhulpvoorzieningen.

We zien dat er op lokaal niveau allerlei initiatieven zijn waarin de werkwijze verder wordt ontwikkeld. Structurele samenwerking tussen kinderopvang en jeugdzorg is ook op andere plaatsen in Nederland volop in ontwikkeling. In toenemende mate worden hier ook het basisonderwijs en opvoed- en ontwikkelondersteuning voor ouders bij betrokken. Alert4you is een interessant voorbeeld van interdisciplinaire samenwerking tussen professionals in jeugdhulp en kinderopvang die bijdraagt aan de kwaliteit van hun begeleiding van kinderen met een

ondersteuningsbehoefte. Ook leerkrachten in het basisonderwijs zouden baat kunnen hebben bij deze manier van professionalisering, in samenwerking met jeugdhulpexperts. We bevelen gemeenten, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden passend onderwijs dan ook van harte aan om deze vorm van samenwerking ook voor het basisonderwijs verder te verkennen.

Literatuur

- Ballex, M. & Chênevert, C. (2014). *Ken de praktijk... Onderzoek naar Alert4you 2009-2013*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Ballex, M., Lange, M. de, Chênevert, C. & Kwok, S. (2010). *Samen kunnen we meer! Een tussenstand van de samenwerking tussen kinderopvang en jeugdhulp*. Utrecht: Het Kinderopvangfonds en Nederlands Jeugdinstituut.
- Barnhoorn, J., Broeren, S., Distelbrink, M., Greef, M. de, Grieken, A. van, Jansen, W., Pels, T., Pijnenburg, H. & Raat, H. (2013). *Cliënt-, professional- en alliantiefactoren: hun relatie met het effect van zorg voor jeugd. Verkenning van kennis en kennishiaten voor het ZonMw-programma effectief werken in de jeugdsector*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Booi, H. & Slot, J. (2012). *Alert4you. Bestandskoppeling kinderopvang en jeugdzorg*. Amsterdam: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Boscher, N., Chênevert, C. & Ballex, M. (2013). *Rapportage monitoronderzoek naar de meerwaarde van OKIDO*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Chênevert, C. & Ballex, M. (2011). *'Samen kunnen we steeds meer!'. Monitor Alert4you deel 2*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Chênevert, C. & Daamen, W. (2013). *De samenwerking tussen MOC 't Kabouterhuis en de kinderopvang. Monitor naar de samenwerking en vergelijking met de landelijke Alert4you-monitorresultaten*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Convenant Kinderopvang en Onderwijs Amsterdam 2012 – 2015.
- CoRe (2011). *Competence Requirements in Early Childhood Education and Care: Final report*. Brussels: European Commission, Directorate General for Education and Culture.
- Davis, H. & Meltzer, L. (2007). *Working with parents in partnership. Early support distance learning text*. Geraadpleegd op 18 juni 2014 op http://dera.ioe.ac.uk/15598/1/working_with_parents_in_partnership.pdf

- Doornenbal, J., Fukkink, R., Yperen, T. van, Balledux, M., Spoelstra, J. & Verseveld, M. van (2017). *Inclusie door interprofessionele samenwerking. Resultaten van de proeftuinen van PACT*. Amsterdam: Het Kinderopvangfonds
- Driessen, G., Veen, A. & Van Daalen, M. (2015). *Vve-doelgroepkinderen in de voorschoolse fase*. Indicering en aanbod. Nijmegen: ITS.
- Fukkink, R. & Trienekens, N. (2011). *Effectstudie van het Alert4you-project*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut/Universiteit van Amsterdam.
- Glaudé, M. Th. (1997). *Werkplekopleiden als innovatie*. Proefschrift Universiteit Utrecht. Purmerend: Rijser.
- Henrichs, L.F., Slot, P.L. & Leseman, P.P.M. (2016). *Professionele ontwikkeling in voorschoolse voorzieningen. Een literatuurstudie naar doeltreffende professionaliseringsvormen en -activiteiten*. <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/342310>
- Jensen, B. & Iannone, R.L. (2018). *Innovative approaches to continuous professional development (CPD) in early childhood education and care (ECEC) in Europe: Findings from a comparative review*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/ejed.12253>
- Kaspers, F. (2014). *Ken mijn kind... Wensen en behoeften aan kinderopvang van ouders van kinderen met een ondersteuningsvraag*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Klaassen, C. (2008). *Scholen op weg naar educatief partnerschap met ouders. Kortlopend onderwijsonderzoek*. Pedagogische kwaliteit nr. 71. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Ledoux, G., Blok, H. & Boogaard, M. (2009). *Opbrengstgericht werken. Over de waarde van meetgestuurd onderwijs*. Rapport 812. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Leseman, P. & Slot, P. (2013). *Kwaliteit en curriculum van voorschoolse opvang in Nederland. Relaties met structurele kenmerken, organisatiekenmerken en educatieve programma's in Nederland*. Utrecht: Universiteit van Utrecht.
- Meyknecht, G. (2014). *Ken ons advies... Zorg dat je daar bent waar de kinderen zijn*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Nota, P. (2014). *Ken het rendement... Een enorme winst voor kinderen, opvoeders én gemeenschap*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Pater, C., Sligte, H. & Eck, E. van (2012). *Verklarende evaluatie. Een methodiek*. Rapport 882. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Rietveld, L., Rooijen-Mutsaers, K. van & Ince, D. (2014). *Wat werkt bij supervisie, intervisie en coaching?* [http://www.nji.nl/nl/\(311053\)-nji-dossierDownloads-WatWerkt_supervisie.pdf](http://www.nji.nl/nl/(311053)-nji-dossierDownloads-WatWerkt_supervisie.pdf), geraadpleegd op 20 juni 2014.

- Riksen-Walraven, J.M.A. (2004). Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang: doelstellingen en kwaliteitscriteria. In: IJzendoorn, M.H. van; Tavecchio, L.W.C.; Riksen-Walraven, J.M.A. (ed.), *De kwaliteit van de Nederlandse Kinderopvang*, 100-124.
- Runhaar, P., Sanders, K., Slegers, P., & Yang, H. (2011), Professionele ontwikkeling in scholen. In J. Kessels & R. Poell (red.), *Handboek human resource development*, Houten, Bohn Stafleu van Loghum, pp. 429 – 442.
- Veen, A., M. van Daalen & H. Blok (2014). *De wet OKE. Beleidsreconstructie en implementatie in twaalf gemeenten*. Rapport 918. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Veen, A., van der Veen, I, Karssen, M. & Roeleveld, J. (2013). *Deelname aan voor- en vroegschoolse educatie en de ontwikkeling van kinderen. Twee onderzoeken in het kader van de BOPO-programmalijn 'Effecten van beleidsontwikkelingen in het onderwijsachterstandenbeleid'*. Rapport 901. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Veen, K. van, Zwart R., & Meirink, J. (2010). *Professionele ontwikkeling van docenten: een reviewstudie naar effectieve kenmerken van professionaliseringsinterventies van leraren*. Utrecht: ICLON.
- Verhoef, M. (2017). Goede relatie tussen ouder en pm'ers belangrijk. In: *Management Kinderopvang* 23, p. 34-36. <https://doi.org/10.1007/s41190-017-0054-3>
- Zaslow, M., Anderson, R., Redd, Z., Wessel, J., Tarullo, L. and Burchinal, M. (2010). *Quality, dosage, thresholds and features in early childhood settings: A review of the literature*. OPRE 2011-5. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services.

Bijlagen

Bijlage 1: Respons op de vragenlijsten en achtergrondgegevens van de pm'ers

1 Respons

De vragenlijst 'jeugdverpleegkundigen' is uitgezet onder alle bij het project betrokken jeugdhulpverleners in de drie gemeenten. Vrijwel alle jeugdverpleegkundigen die de vragenlijst toegestuurd kregen hebben deze ingevuld; de respons bedroeg 20.

Jeugdverpleegkundigen zijn alleen in Hoogeveen bij het project betrokken. Zij kregen een aparte vragenlijst. Zeven jeugdverpleegkundigen vulden deze in. De respons onder de pm'ers bedroeg 160 personen. Van hen hebben er 96 (60%) de vragenlijst tot het einde ingevuld. Tweeëntachtig personen die de vraag 'In welke gemeente werk je' invulden, waren als volgt verdeeld over de gemeenten:

Tabel 1 Pedagogisch medewerkers: in welke gemeente werk je?

	N	%
1 Amsterdam	32	39,0
2 Amersfoort	16	19,5
3 Hoogeveen	34	41,5
Totaal bekend	82	100
Onbekend	78	
Totaal	160	

2 Kenmerken van de pm'ers en hun werk

2.1 Vooropleiding en verdere professionalisering

Tabel 2 Vooropleiding van de pm'ers

Vooropleiding	N	%
Sociaal Pedagogisch Werker (SPW3, beroepsbegeleidende leerweg	9	9.4
Sociaal Pedagogisch Werker (SPW3, beroepsopleidende leerweg	12	12.5
Sociaal Pedagogisch Werker (SPW4, beroepsbegeleidende leerweg	16	16.7
Sociaal Pedagogisch Werker (SPW4, beroepsopleidende leerweg	12	12.5
Leidster Kindcentra (LKC)	2	2.1
Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH)	7	7.3
Pedagogische Academie voor het Basisonderwijs (pabo)	2	2.1
Pedagogiek of psychologie (hbo)	9	9.4
Anders	27	28.1
Totaal	96	100,0

Er is veel variatie in de vooropleidingen van de pm'ers in Alert4you.

Verder is gevraagd of de pm'ers geschoold zijn in een specifiek vve-programma. Op deze vraag antwoordden 16 respondenten ontkennend, 62 gaven geen antwoord op deze vraag en 82 respondenten noemden een concreet programma. De verdeling over de programma's staat in Tabel 3. De meeste pm'ers volgden een training in het vve-programma Puk & Ko/Uk & Puk.

Tabel 3 Scholing vve-programma

	N	%
1 Kaleidoscoop	2	2.4
2 Piramide	8	9.8
3 Startblokken/basisontwikkeling	3	3.7
4 Puk & Ko/Uk & Puk	54	65.9
5 Vve-basistraining	10	12.2
6 ander programma, namelijk...	5	6.1
Totaal	82	100.0

De aantallen pm'ers met aanvullende scholing zijn weergegeven in Tabel 4.

Tabel 4 Additionele scholing

gesprekstechnieken met ouders	44
in de omgang met baby's	16
in de omgang met peuters	43
over de ontwikkeling van kinderen	50
in de omgang met moeilijke kinderen	44
in spelactiviteiten met kinderen	30
op het gebied van interactievaardigheden	64
in muziek en dans met kinderen	21
ter verbetering van mijn taalvaardigheid	27
anders	14

De pm'ers hebben veel aanvullende scholing gevolgd op een breed scala aan thema's.

In Tabel 5 wordt weergegeven hoe vaak pm'ers ondersteuning krijgen en van wie.

Tabel 5 Ondersteuning

	Leidinggevende	Collega	vve-specialist	Hbo- of wo-opgeleide pedagoog of psycholoog	anders
een of enkele keren per jaar	25	15	29	8	15
maandelijks	15	9	8	5	6
wekelijks	4	6	1	2	5
dagelijks	3	3	1	1	0
totaal	47	33	39	16	26

2.2 Werksituatie

In Tabel 6 staat vermeld hoeveel uur per week de pm'ers zijn aangesteld. Een kwart werkt 16 uur of minder, iets minder dan een op de drie tussen 17 en 24 uur en iets minder dan de helft 25 uur of

meer. De meesten verdelen hun werktijd over vier dagen per week (dit is niet te zien in deze tabel).

Tabel 6 Werkverdeling in uren per week

		N	%
Uren per week	8 t/m 16 uur	23	24.5
	17 t/m 24 uur	29	30.9
	25 t/m 32 uur	18	19.1
	33 t/m 38 uur	19	20.2
	meer dan 38 uur	5	5.3
Totaal		94	100.0

In Tabel 7 staan de leeftijdsgroepen die de pm'ers begeleiden. De percentages tellen niet op tot 100, omdat medewerkers meerdere leeftijdsgroepen kunnen begeleiden, zelfs kinderen van 4 jaar of ouder, mogelijk bedoelen ze kinderen in de buitenschoolse opvang. De meeste pm'ers begeleiden kinderen van twee en drie jaar.

Tabel 7 Leeftijd kinderen in de groep

	N	%
0 jaar	17	17.7
1 jaar	17	17.7
2 jaar	92	95.8
3 jaar	86	89.6
4 jaar of meer	29	30.2
Totaal	96	

Tabel 8 geeft de verdeling naar soort opvanggroep. De meeste pm'ers begeleiden vve-groepen.

Tabel 8 Type opvanggroep

	N	%
een reguliere kinderopvanggroep	32	33.3
een vve-groep	54	56.3
anders	10	10.4
Totaal	96	100.0

Bijlage 2: Verantwoording van de verrichte kwantitatieve analyses en presentatie van de resultaten jeugdverpleegkundigen en jeugdhulpdeskundigen

Er zijn eerst verkennende analyses gedaan op de gegevens verkregen van de jeugdverpleegkundigen en jeugdhulpdeskundigen. De respons onder de jeugdhulpdeskundigen bedroeg 20, verder hebben 7 jeugdverpleegkundigen de lijst ingevuld. De resultaten van de analyse op itemniveau worden voor de groepen apart weergegeven, maar bij de analyses van de samengestelde schalen zijn -vanwege de kleine aantallen- de gegevens van beide groepen samen genomen. De resultaten worden inhoudelijk besproken in hoofdstuk 4.

Competentieontwikkeling

De eerste betrouwbaarheidsanalyse is verricht op de vier vragen omtrent de competentieontwikkeling van de pedagogisch medewerkers. De volgende tabel geeft een overzicht van de gemiddelde scores en de spreiding van de scores van jeugdverpleegkundigen en jeugdhulpdeskundigen.

Tabel 1 Competentieontwikkeling pm'ers volgens de jeugdspecialisten, gemiddelden en standaarddeviaties

	Jeugdhulpverleners N=20		Jeugdverpleegkundigen N=7	
	Gem.	s.d.	Gem.	s.d.
Kennis van kinderlijke ontwikkeling	2.15	.37	2.71	.49
Omgaan met opvallend gedrag;	2.20	.52	2.43	.54
Hulp vragen	2.50	.61	2.71	.49
Omgaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag	2.16	.69	2.71	.49
Totaal	2.25	.41	2.64	.38

Deze items werden bevraagd met een driepunts-Likertschaal, met de volgende beschrijving:

1. er is geen of weinig ontwikkeling van deze competentie bij de pm'ers;
2. bij sommige pm'ers is er ontwikkeling, bij andere niet;
3. er is een duidelijke ontwikkeling van deze competentie bij de pm'ers".

De betrouwbaarheid van deze schaal van vier items bedraagt .78 (Guttman's λ_2).

Professionalisering

De volgende serie items waarop een betrouwbaarheidsanalyse is uitgevoerd, bestaat uit zeven items over professionalisering. De aanhef bij elke vraag luidde: "Door de professionalisering die ze krijgen...". De resultaten, gemiddelden en standaarddeviaties, staan vermeld in de volgende tabel.

Tabel 2 Verdere professionalisering van de pm'ers volgens de jeugdspecialisten, gemiddelden en standaarddeviaties

Door de professionalisering die ze krijgen.	Jeugdhulpverleners N=20		Jeugdverpleegkundigen N=7	
	Gem.	s.d.	Gem.	s.d.
hebben pm'ers meer zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met problemen	4.16	.69	4.00	.00
hebben pm'ers meer zelfvertrouwen bij de omgang met ouders van deze kinderen	3.47	.78	4.00	.00
hebben pm'ers geleerd te kijken wat werkt in hun aanpak en wat niet en op basis daarvan hun aanpak bij te stellen	4.05	.71	3.80	.84
weten pm'ers beter wanneer ze hulp moeten inschakelen bij kinderen met problemen	4.58	.61	4.30	.52
weten pm'ers beter waar ze terecht kunnen voor hulp van kinderen met problemen	4.28	.67	3.80	.98
weten pm'ers beter wat ze willen leren om hun werk goed te kunnen doen	3.63	.76	3.70	.58
durven pm'ers eerder nieuwe dingen uit te proberen om te kijken of die werken	3.94	.87	3.70	1.16
Totaal	4.04	.53	3.93	.42

De antwoordmogelijkheden bestaan uit een vijfpunts-Likertschaal met uiteinden 1 (helemaal niet van toepassing) en 5 (sterk van toepassing).

De betrouwbaarheid van deze schaal van zeven items bedraagt .86 (Guttman's λ_2).

Bevorderende factoren

De laatste itemreeks waarover een betrouwbaarheidsindex is berekend bestaat uit negen vragen over bevorderende factoren. De stam van alle items was: “Welke omstandigheden of factoren in de kinderopvanginstellingen dragen eraan bij dat deze aanpak werkt?”.

In de volgende tabel staan vermeld: de items, de gemiddelde score en de spreiding per item en voor de schaal.

Tabel 3 Bevorderende factoren volgens de jeugdspecialisten, gemiddelden en standaarddeviaties

	Jeugdhulpverlener N=20		Jeugdverpleegkundigen N=7	
	Gem.	s.d.	Gem.	s.d.
Dat de jeugdhulpverlener vast aan een kinderopvanginstelling verbonden is	4.95	.23	4,57	.79
Dat pm'ers de specialistische hulp op elk gewenst moment kunnen inroepen	4.74	.56	4.17	.75
Dat ik als jeugdverpleegkundige een bekend gezicht ben voor de kinderopvanglocaties	4.65	1.00	4.71	.49
De aanwezigheid van organisaties en instellingen in de buurt, waar men bv. ouders naar kan verwijzen	4.44	.86	4.14	.69
Goede samenwerking in de kinderopvanginstelling	4.84	.38	4.29	.76
Goed professionaliseringsbeleid in de kinderopvanginstelling	4.47	.70	3.86	.90
Als men binnen de kinderopvanginstelling gewend is om feedback op elkaars werk te geven	4.79	.54	4.67	.52
De aanwezigheid van een pedagogisch coach of ve-specialist in de kinderopvanginstelling	4.47	.61	3.86	.90
Het trainingsaanbod dat door de gemeente wordt aangeboden	4.50	.73	3.6	.55
totaalscore	4.66	.34	4.2	.23

Er zijn weer vijf antwoordalternatieven met het bereik 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens).

De betrouwbaarheid van deze schaal van negen items bedraagt .77 (Guttman's λ_2).

Bijlage 3: Verantwoording van de verrichte kwantitatieve analyses en presentatie van de resultaten

Ook van de vragenlijst die is voorgelegd aan de pm'ers, is een aantal schalen onderzocht op hun betrouwbaarheid. Het gaat om vijf mogelijke schalen die betrekking hebben op:

1. Tevredenheid met Alert4you;
2. Competentieontwikkeling (2X);
3. Professionalisering; en
4. Bevorderende factoren.

In deze bijlage worden de analyses verantwoord en de resultaten gepresenteerd. Voor een inhoudelijke bespreking van de resultaten verwijzen we naar hoofdstuk 4.

Tevredenheid

Deze schaal betreft een vijftal stellingen omtrent de tevredenheid met het project. De resultaten worden gepresenteerd in Tabel 1.

Tabel 1 Tevredenheid van pm'ers met Alert4you, gemiddelden en standaarddeviaties

	Gem.	S.D.
Ik voel me ondersteund door de begeleiding van de jeugdhulpverlener	4.13	1.05
Ik voel me ondersteund door de begeleiding van de jeugdverpleegkundige (GGD, Ouder-kindteam)	3.95	1.01
Ik vind dit een goede manier om me in mijn werk verder te ontwikkelen	4.26	0.82
Ik ben tevreden over hoe het project loopt	3.93	0.99
Dit project maakt verschil voor mijn werk	3.97	0.95
Totaalscore	4.13	1.05

De antwoordalternatieven vormen een vijfpunts Likertschaal met als uitersten “helemaal mee oneens” en “helemaal mee eens”.

De betrouwbaarheid van deze schaal bedraagt .90 (Guttman’s λ_2). Op basis van de itemscores is een gemiddelde score voor tevredenheid berekend.

Competentieontwikkeling

Competentieontwikkeling is gemeten met een achttal gepaarde vragen over de waargenomen ontwikkeling van de competenties die ook in de vragenlijsten voor de jeugdverpleegkundigen en jeugdhulpdeskundigen aan de orde kwamen, te weten competenties met betrekking tot kinderlijke ontwikkeling, omgaan met opvallend gedrag, hulp vragen en omgaan met ouders van kinderen met opvallend gedrag. Voor elke competentie is gevraagd hoe de respondenten zichzelf beoordeelden voordat zij deelnamen aan het project Alert4you en daarna. De antwoordalternatieven vormen weer een Likertschaal met als uitersten “sta aan het begin van ontwikkeling” en “is volledig ontwikkeld”. De gemiddelden en standaardafwijkingen op de vier vragen worden gegeven in Tabel 2. De antwoordalternatieven werden gescoord op een schaal tussen 1 (sta aan het begin van ontwikkeling) en 5 (is volledig ontwikkeld).

Tabel 2 Competentieontwikkeling volgens de pm’ers, gemiddelden en standaarddeviaties

	Kinderlijke ontwikkeling		Omgaan met opvallend gedrag		Hulp vragen		Omgaan met ouders	
	Voor	Na	Voor	Na	Voor	Na	Voor	Na
Gemiddelde	3.49	3.97	3.47	4.06	3.53	4.07	3.40	3.96
Standaardafwijking	1.00	.88	.90	.87	1.04	.87	.93	.78

Zowel voor de vier vragen die betrekking hebben op de aanvankelijke competentieontwikkeling (i.e., voor deelname aan Alert4you) als de uiteindelijke ontwikkeling (i.e., na deelname aan

Alert4you) is de betrouwbaarheid bepaald. Beide schalen zijn zeer betrouwbaar, met respectieve waarden .89 en .92 (Guttman's λ_2). Voor beide schalen is een ongewogen gemiddelde score berekend.

Om na te gaan of respondenten een toename van hun competenties percipiëren sinds zij zijn gaan deelnemen aan het project zijn de gemiddelde somscores van de vragen over de competentieontwikkeling voor- en na deelname aan Alert4you vergeleken. De gemiddelde competentiescore voor deelname bedraagt 3.49 en de gemiddelde competentiescore na deelname is 4.02. Dit verschil is statistisch significant (*paired t* = -8.70, *df* = 102, *p* < .001).

Vervolgens is gevraagd of Alert4you in de ogen van de pm'ers heeft bijgedragen aan de competentieontwikkeling op de vier domeinen. In Tabel 3 zijn de antwoorden op deze vraag samengevat.

Tabel 3 Bijdrage Alert4you aan competentieontwikkeling volgens pm'ers, frequentieverdelingen

	Kinderlijke ontwikkeling		Omgaan met opvallend gedrag		Hulp vragen		Omgaan met ouders	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nee	29	26	13	12	22	22	20	20
Weet niet	39	35	39	38	41	40	36	36
Ja	44	39	52	50	39	38	45	44
Totaal (ingevuld)	112		104		102		101	

Professionalisering

Er zijn zeven uitspraken aan de pm'ers voorgelegd over de waargenomen eigen professionele ontwikkeling. Ook hier gaat het om uitspraken die vergelijkbaar zijn met de items die in de vragenlijst voor de jeugdverpleegkundigen en jeugdhulpdeskundigen zijn opgenomen, met dien verstande dat de formulering “hebben pm'ers” is vervangen door “heb ik”.

Dus is bijvoorbeeld de vraag: “hebben pm’ers meer zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met opvallend gedrag” vervangen door de formulering: “heb ik meer zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met opvallend gedrag”.

In onderstaande tabel 4 staan gemiddelde scores en de standaarddeviaties op de afzonderlijke items en de schaal als geheel vermeld.

Tabel 4 Professionele ontwikkeling volgens pm’ers, gemiddelden en standaarddeviaties

Door de samenwerking met de jeugdhulpverlener...		
heb ik meer zelfvertrouwen bij de omgang met kinderen met opvallend gedrag	3.54	1.25
heb ik meer zelfvertrouwen bij de omgang met ouders van deze kinderen	3.69	1.18
heb ik geleerd te kijken wat werkt in mijn aanpak en wat niet en op basis daarvan mijn aanpak bij te stellen	3.92	1.02
weet ik beter wanneer ik hulp moet inschakelen bij kinderen met problemen	3.79	1.21
weet ik beter waar ik terecht kan voor hulp van kinderen met problemen	3.82	1.24
weet ik beter wat ik wil leren om mijn werk goed te kunnen doen	3.72	1.20
durf ik eerder nieuwe dingen uit te proberen om te kijken of die werken	3.65	1.17
totaal	3.73	1.01

De antwoordmogelijkheden bestaan weer uit een vijfpunts- Likertschaal met uiteinden 1 (helemaal niet van toepassing) en 5 (sterk van toepassing).

De betrouwbaarheid van deze schaal is opnieuw zeer bevredigend; zij bedraagt .94 (Guttman’s λ_2). Ook voor deze zeven items is een ongewogen gemiddelde berekend.

Bevorderende factoren

Ook de negen items in deze categorie zijn inhoudelijk equivalent aan de vragen die aan jeugdverpleegkundigen en jeugdhulpdeskundigen zijn gesteld, met dien verstande dat de vragen ook hier zijn geherformuleerd. De stam van alle vragen is

weer: “Wat draagt eraan bij dat deze aanpak werkt?”.
 Bijvoorbeeld: “Dat de jeugdhulpverlener vast aan een kinderopvanginstelling verbonden is” werd: “Dat er een vaste jeugdhulpverlener aan onze instelling verbonden is”.

Tabel 5 Bevorderende factoren volgens pm'ers, gemiddelden en standaarddeviaties

Wat draagt eraan bij dat deze aanpak werkt?	Gem.	S.d.
dat er een vaste jeugdhulpverlener aan onze instelling verbonden is	4.40	0.93
dat we de jeugdhulpverlener op elk gewenst moment kunnen inroepen	4.33	1.00
dat de jeugdhulpverlener standaard een paar keer per jaar langskomt	4.18	1.09
de aanwezigheid van organisaties en instellingen in de buurt, waar je ouders naar kunt verwijzen	4.22	0.95
goede samenwerking met collega's binnen onze eigen organisatie	4.33	0.95
goed professionaliseringsbeleid in onze organisatie	4.35	0.94
we zijn gewend om feedback op elkaars werk te geven	4.23	0.90
de aanwezigheid van een pedagogisch coach of ve-specialist in onze instelling	4.07	0.93
het trainingsaanbod dat door de gemeente wordt aangeboden	3.73	1.06
totaal	4.22	0.76

Ook hier is weer sprake van een zeer betrouwbare schaal, Guttman's λ_2 is .94. Voor deze vragen is een ongewogen gemiddelde berekend.

Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut

- 1056 Arjan van der Meijden, Harm Biemans, Hans Mariën, Ellen Klatter, Jan Harbers, Carla Oprel, Frank Kreutz, Linda Magereij, Erik van Schooten, Marianne Boogaard & Wouter van Diggelen.
Versnellen in de beroepskolom.
Onderzoek naar de versnelde doorlopende leerroutes
Talentontwikkeling Techniek en het Groene Lyceum.
- 1055 Aarsen, E. van, Suijkerbuijk, A., Smeets, E., Kennis, R., Weijers, D., Koopman, P. & Ledoux, G.
Extra analyses ten behoeve van de Evaluatie Passend onderwijs. El Paso 72.
- 1053 Weijers, D., Van Stigt, A., Ledoux, G.
Overstap po-vo voor jonge (hoog)begaafde leerlingen in Amsterdam-Diemen.
- 1052 Petit, R., Elshof, D.P. & Schooten, E. van.
Een extra helpende hand. Peer support in het voortgezet onderwijs.
- 1051 Karssen, M., Lourens, J.M.P. & Buisman, M.
Evaluatie van het programma Taal voor het Leven 2018-2020 voor de arbeidsmarktregio Stedendriehoek en Noordwest Veluwe.
- 1050 Karssen, M., Lourens, J.M.P. & Buisman, M.
Evaluatie van het programma Taal voor het Leven 2018-2020.
Voortgang leesvaardigheid en sociale inclusie.

Deze rapporten zijn te bestellen via: secr@kohnstamm.uva.nl
Voor meer informatie, zie; <http://www.kohnstammstituut.nl>